

A szorongás és depresszió állatkísérletes modelljei

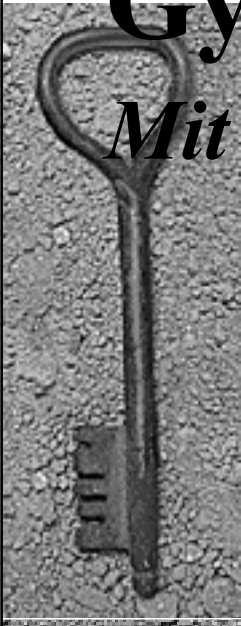
Dr. Lévay György

2008.03.28.

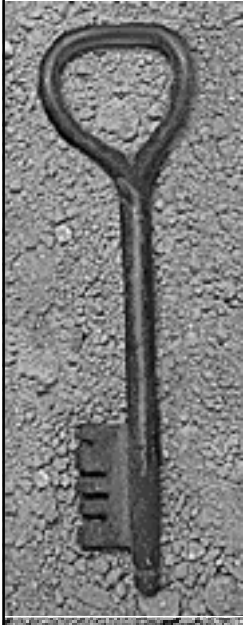
OKTATÁSI SEGÉDANYAG

Gyógyszerhatástani vizsgálatok:

Mit is vizsgálunk?

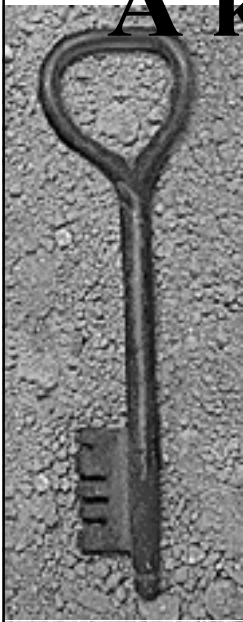
- ◆ **Farmakológiai hatékonyság (főhatás)**
- ◆ **Mellékhatás profil**
- ◆ **Egyéb kedvező hatások**
- ◆ **Biztonságharmakológia**
- ◆ **Hatásmechanizmus**

CNS terápiás indikációk

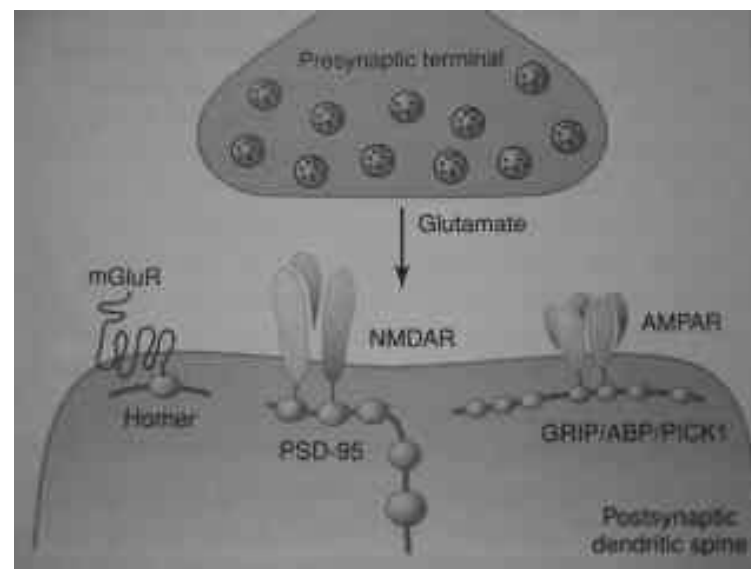
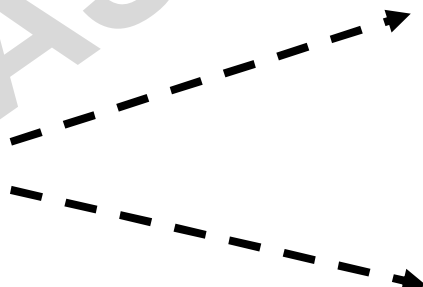
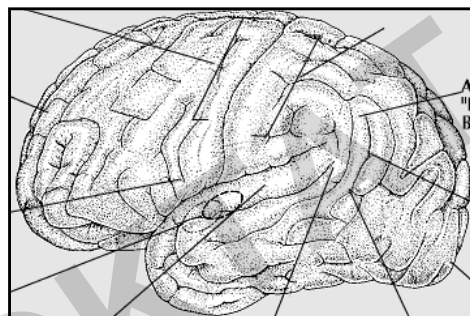
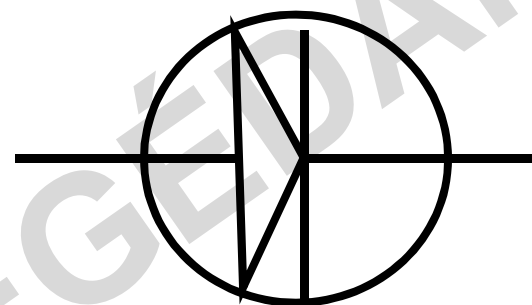
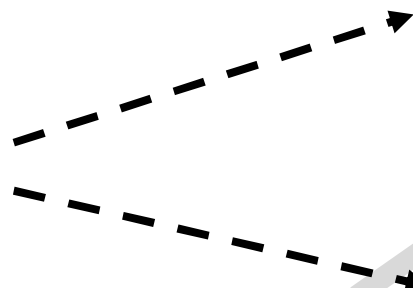
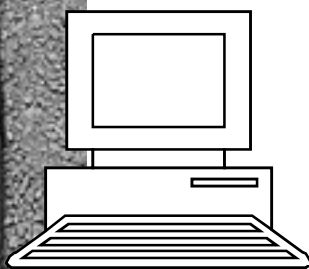
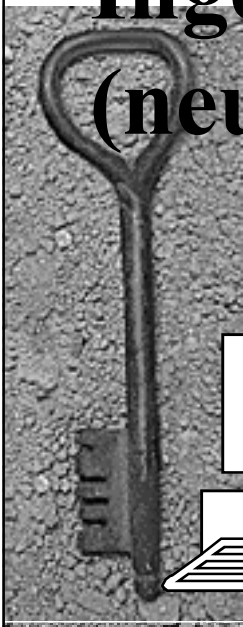
- ◆ **A vegetatív idegrendszer működési zavarai**
- ◆ **Neuroendokrin betegségek**
- ◆ **Táplálkozási zavarok**
- ◆ **Mozgászavarok**
- ◆ **Szorongásos kórképek**
- ◆ **Depresszió**
- ◆ **Függőség, megvonási tünetek**
- ◆ **Pszichózis, schizofrenia**
- ◆ **Kognitív funkciók**
- ◆ **Memória, demenciák,**
- ◆ **Neurodegeneratív kórképek (Alzheimer kór, Parkinson betegség, prion betegségek, stb)**
- ◆ **Alvászavarok, figyelem**
- ◆ **Fájdalom**
- ◆ **Migrén**
- ◆ **Epilepszia**
- ◆ **Stroke, agyi ischaemiás állapotok**
- ◆ **Tumorok**

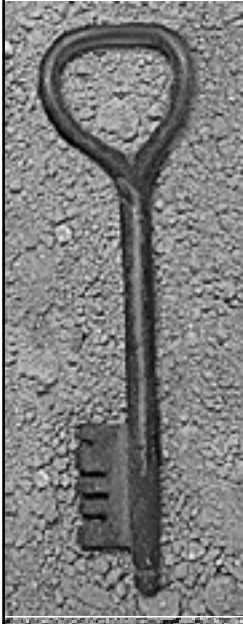
A központi idegrendszerre ható szerek

- ◆ **Altatók és nyugtatók** (hipnotikumok és szedatívumok)
- ◆ **Anesztetikumok** (általános és helyi érzéstelenítők)
- ◆ **Szorongásoldók** (anxiolitikumok)
- ◆ **Antidepresszánsok**
- ◆ **Antipszichotikumok** (klasszikus, atípusos)
- ◆ **Fájdalomcsillapítók**
- ◆ **Görcsgátlók**
- ◆ **Antimigrén szerek**
- ◆ **Antiemetikumok**
- ◆ **Táplálékfelvételt szabályozó szerek**
- ◆ **Antiparkinson szerek**
- ◆ **Nootropikumok** (agyfényesítők)
- ◆ **Neuroprotektív, antiischaemiás szerek**
- ◆ **Pszichostimulánsok, kábítószer**
- ◆ **Drog függőség és megvonás esetén alkalmazható szerek**

Ingerületátvitel a központi idegrendszerben (neurotranszmisszió)

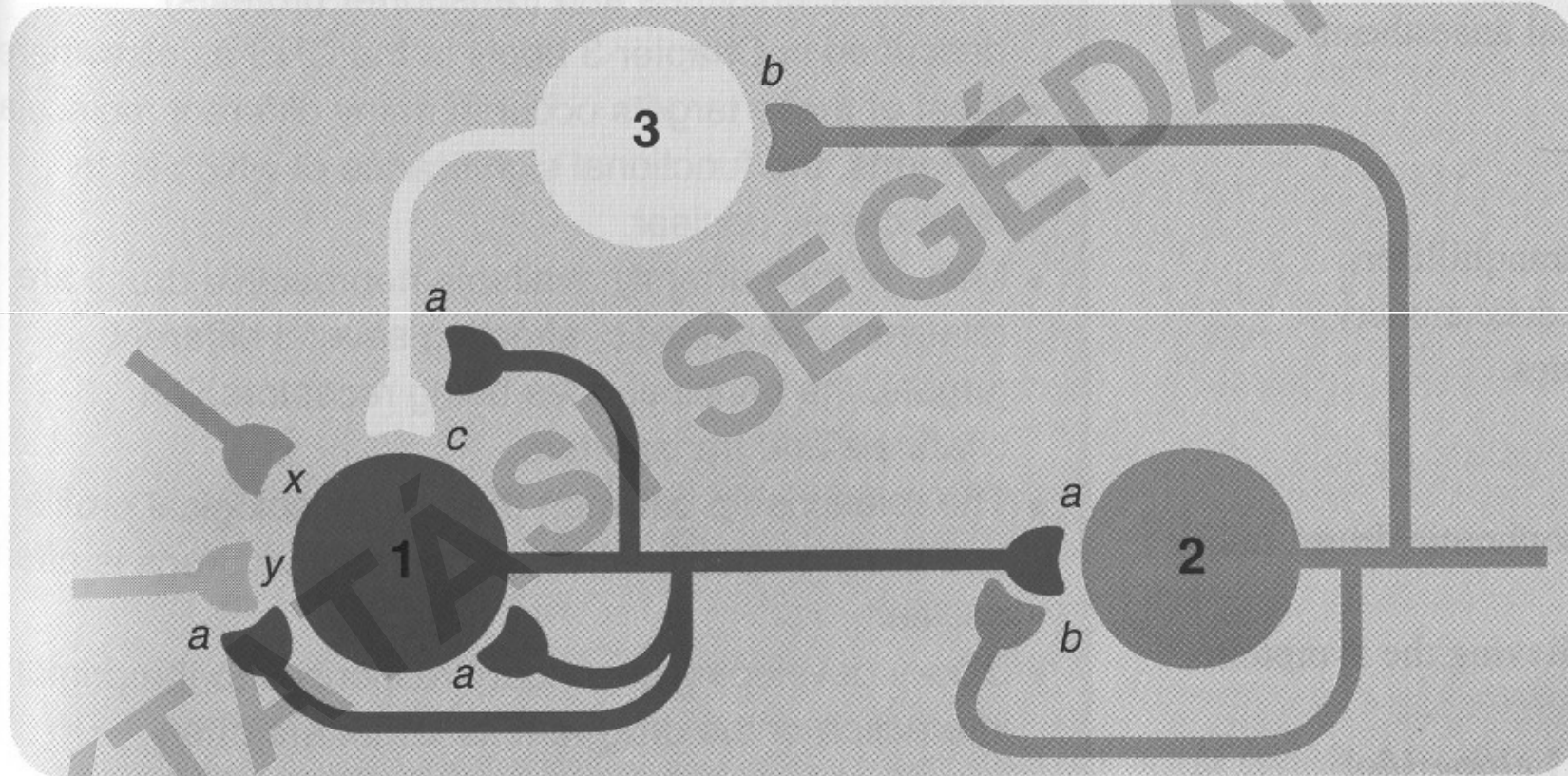

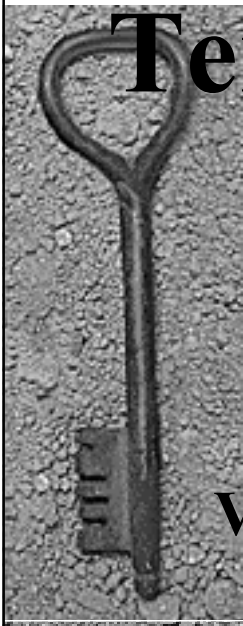
Ingerületátviteli anyagok a központi idegrendszerben

- ◆ Glutamát
- ◆ GABA
- ◆ Glicin
- ◆ Dopamin (DA)
- ◆ Noradrenalin (norepinefrin) (NE, NA)
- ◆ Szerotonin (5-HT)
- ◆ Hisztamin
- ◆ Acetilolin (Ach)
- ◆ Opiátok (endorfinok, enkefalinok, dinorfinok)
- ◆ Cannabinoidok
- ◆ Neuropeptidek (CRF, NPY, CCK, ACTH, stb.)
- ◆ Purinok
- ◆ Szteroidok és neuroszteroidok
- ◆ Neurotróf faktorok (Neurotrofin, BDNF, GDNF, citokinek, stb)

Egyszerű neuronhálózatok működése

Természetes és kóros szorongás

NORMÁLIS

KÓROS

Vizsgadrukk

Pánikroham

Lámpaláz

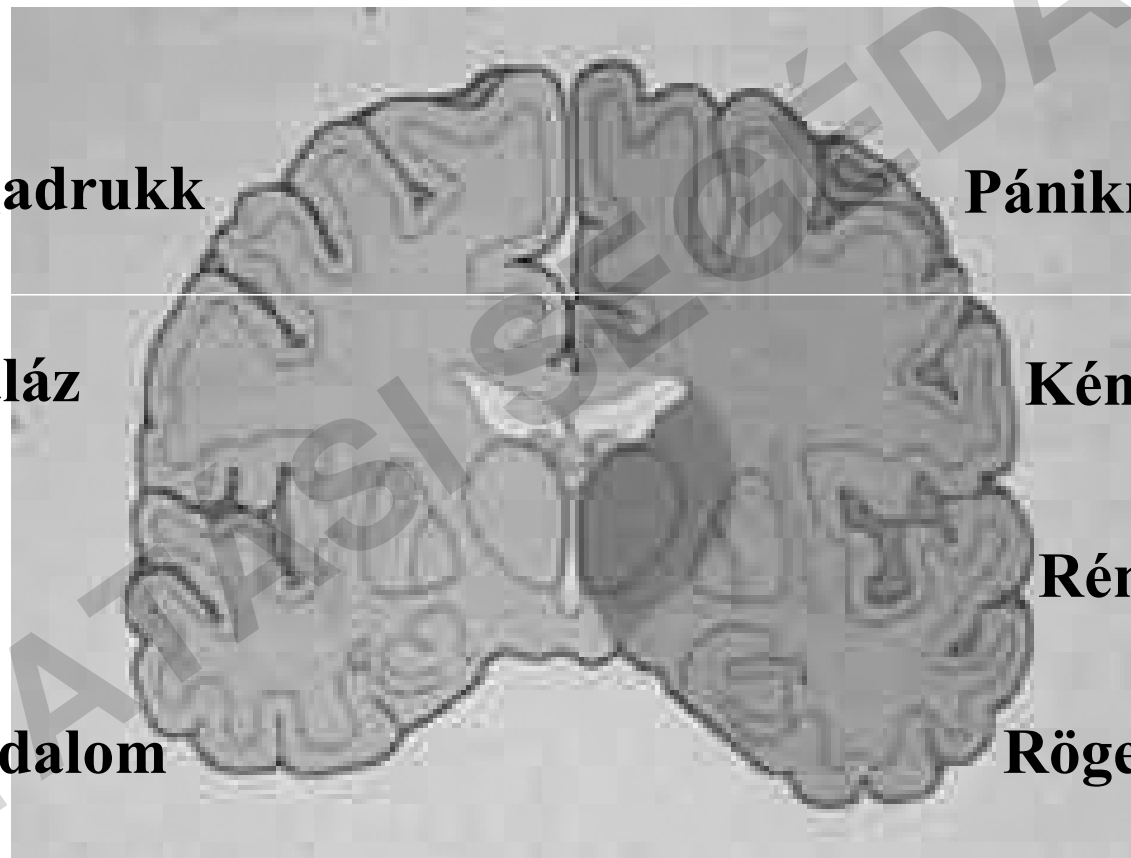
Kényszercselekvés

Úti láz

Rémálmok

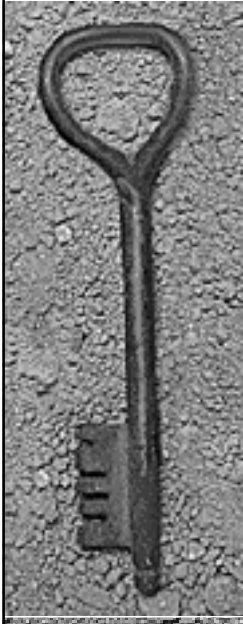
Aggodalom

Rögeszmés félelem

OKTATÁSI ANYAG

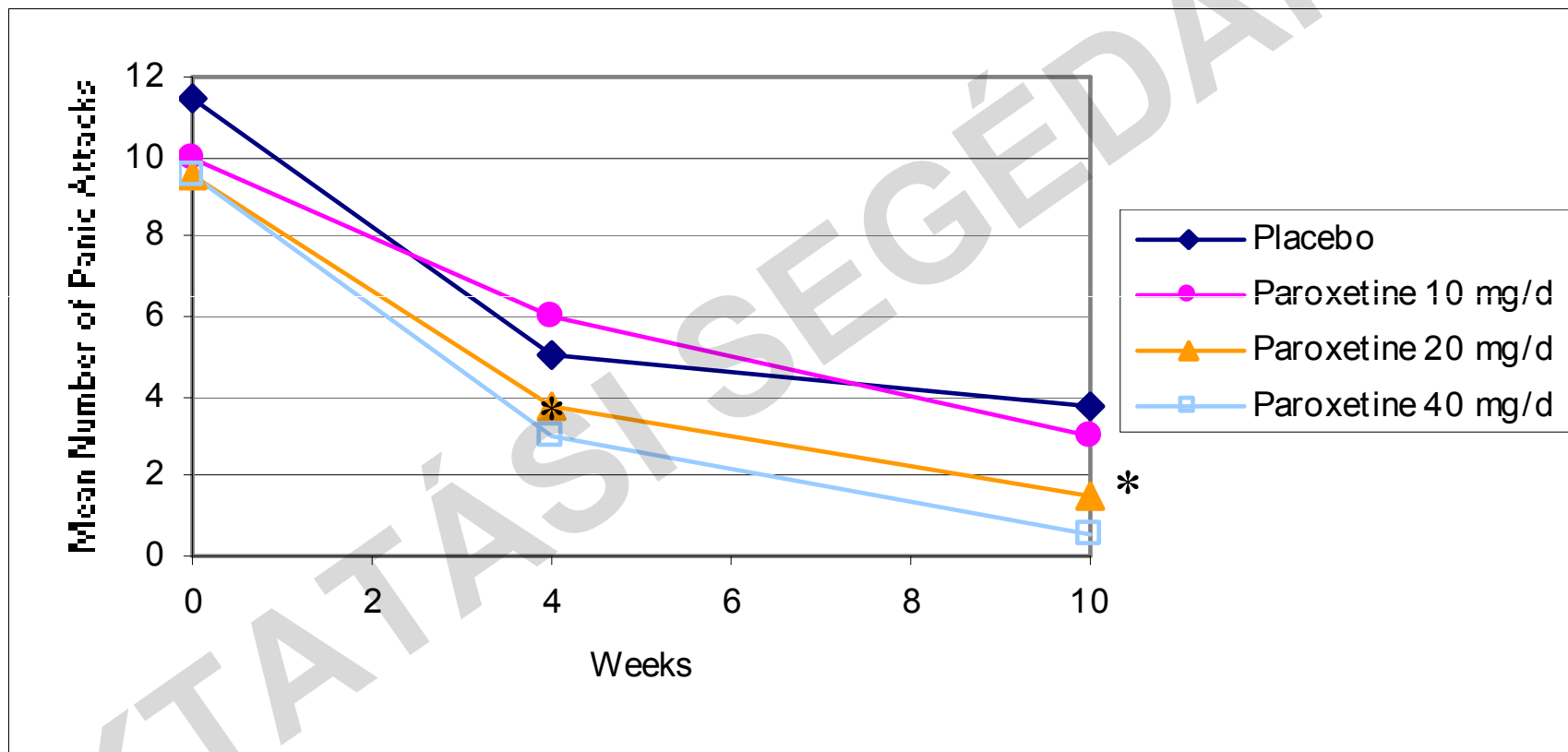

A szorongásos kórképek I.

◆ Pánikbetegség (PD)

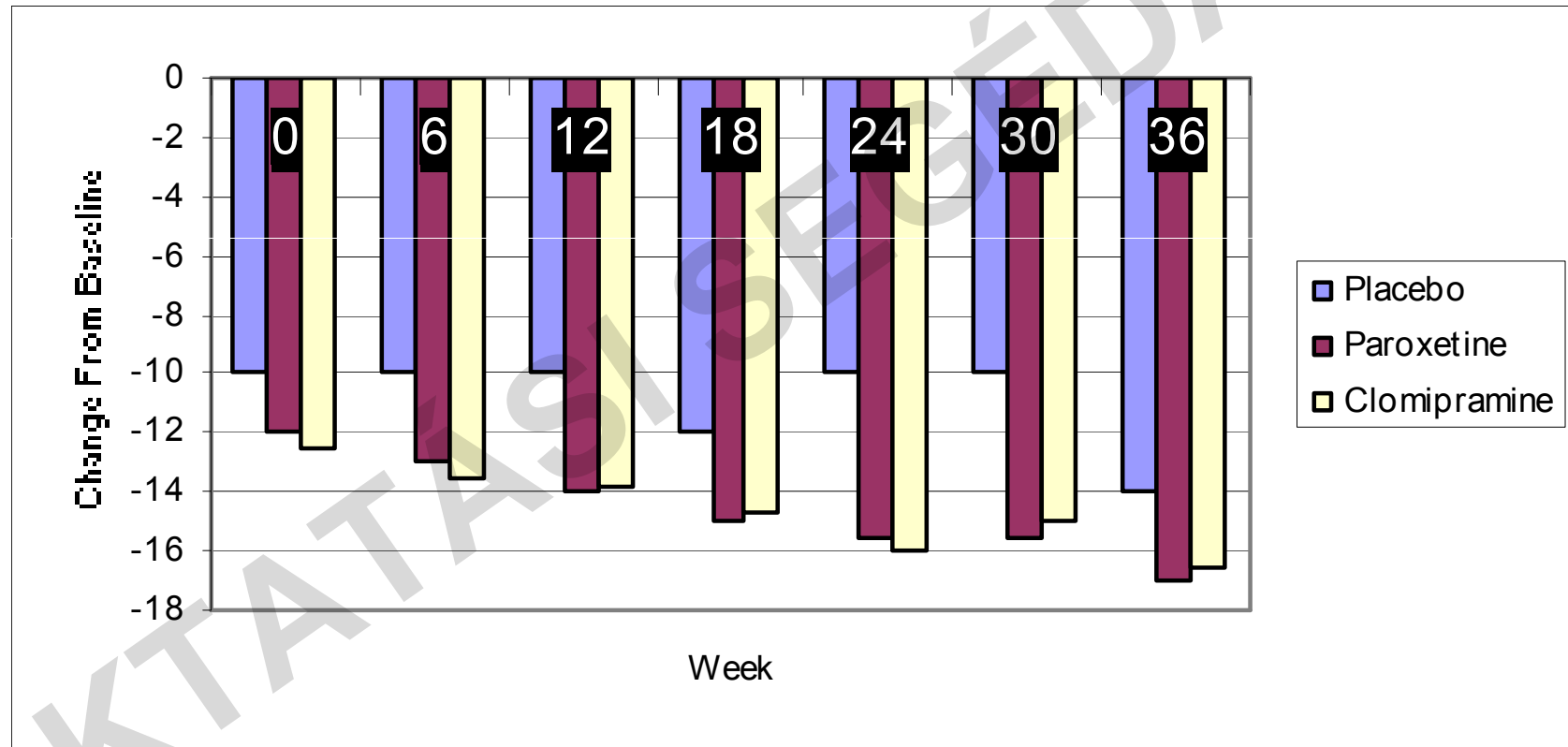
- váratlan pánik rohamok
- intenzív szorongás
- vegetatív tünetek
- fóbiák, félelem, elkerülő viselkedés gyakran kapcsolódik hozzá
- gyakran fordul elő depresszióval és alkoholizmussal együtt
- 2%, kétszer annyi nő, mint férfi
- általában tizes és korai huszas években kezdődik
- jelenleg alkalmazott terápia:
  - kognitív és magatartás terápia
  - krónikus antidepresszáns terápia (TCA, SSRI, MAOI)
  - esetenként benzodiazepinek (alprazolam, clonazepam)

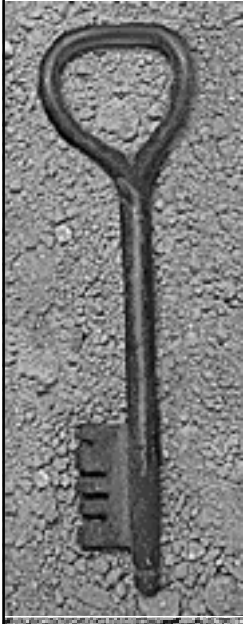
Pánikrohamok számában beállt csökkenés paroxetinnel vagy placeboval kezelt betegekben (n=78)

*p < 0.019 vs. placebo.

Hamilton-A skálán mért szorongásszint csökkenés paroxetinnel, clomipraminnal vagy placeboval kezelt pánikbetegekben 36 hetes kezelést követően

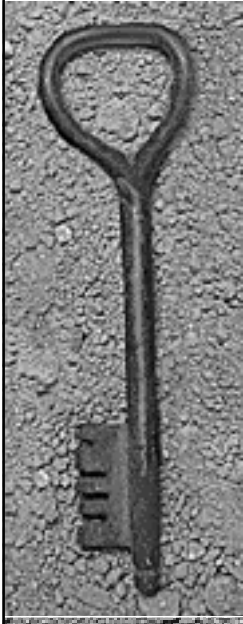

A szorongásos kórképek II.

◆ Kényszerbetegségek (OCD)

- visszatérő kellemetlen gondolatok, képzetek vagy érzések
- kényszeres, rituális, ismétlődő viselkedésmintázatok
- napi legalább egy órát tesz ki
- jelentős kényelmetlenséget, munkaképtelenséget okoz
- gyakran fordul elő depresszióval
- 2%, férfiak és nők egyenlő mértékben
- korai kamaszkor, fiatal felnőttkor
- jelenleg alkalmazott terápia:
  - kognitív magatartás terápia
  - SSRI antidepresszánsok

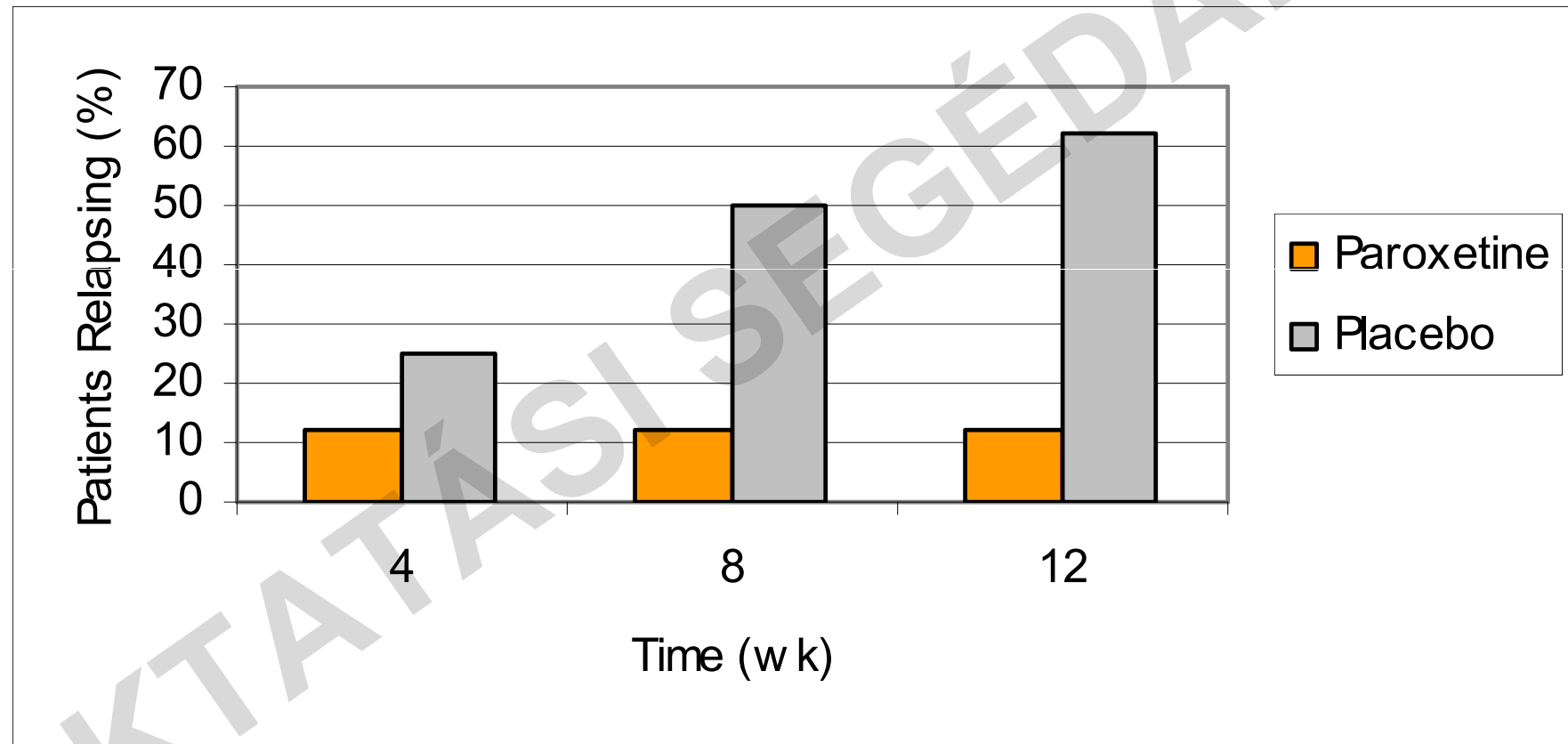

A szorongásos kórképek III.

◆ Szociális fóbia (SA vagy SP)

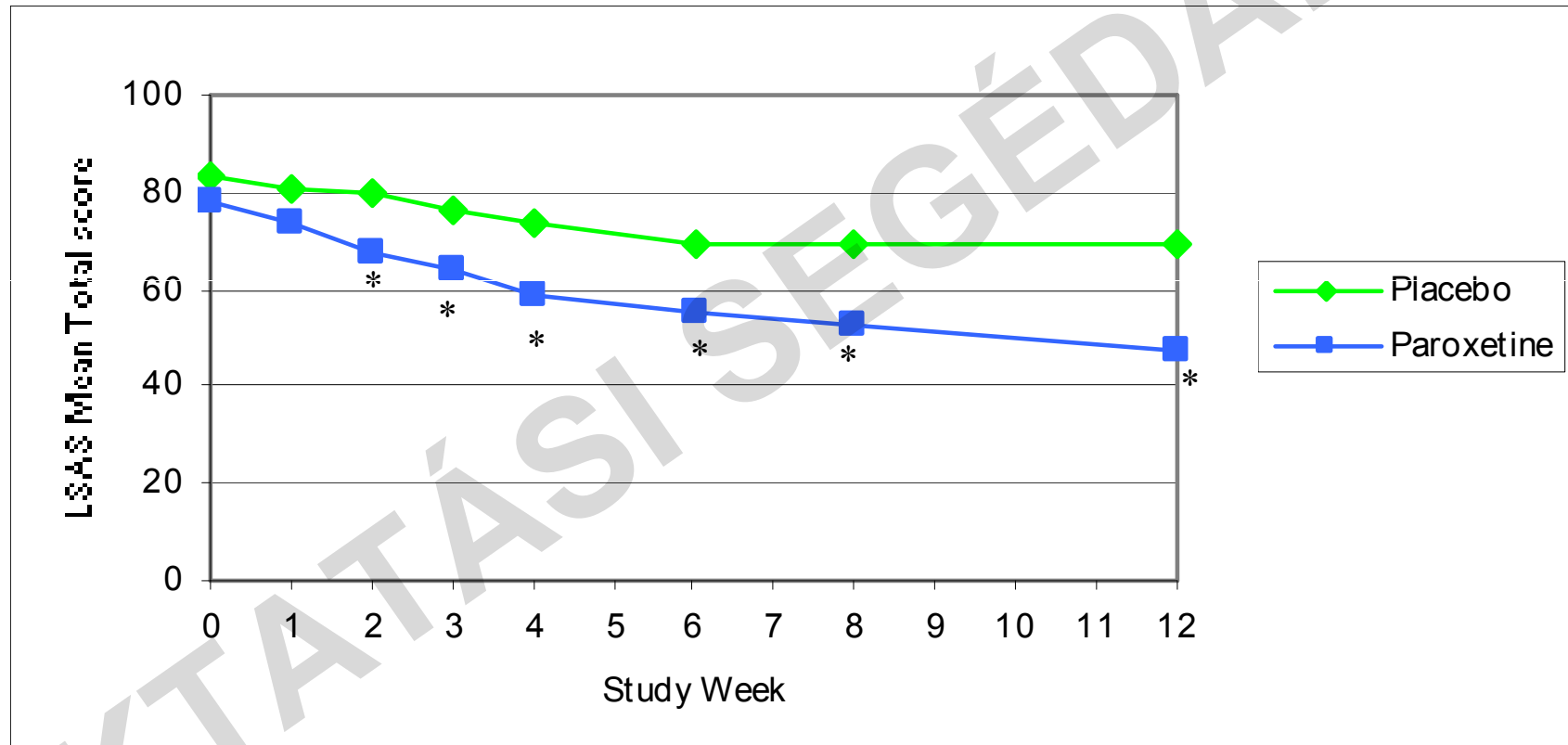
- erős félelem mások negatív értékelésétől
- figyelés-érzet, egyes helyzetekben extrém szorongás
- ilyen szociális helyzetek kerülése
- esetenként akár pánikrohamok
- gyakrabban fordul elő nőknél, de a férfiak gyakrabban fordulnak vele orvoshoz
- késői kamaszkor
- gyakran fordul elő depresszióval és túlzott alkohol fogyasztással
- jelenleg alkalmazott terápia:
  - magatartás terápia
  - krónikus SSRI vagy MAOI
  - akut benzodiazepin (clonazepam)

Szociális szorongásban szenvedő betegek visszaesési gyakorisága paroxetin vagy placebo kezelést követően

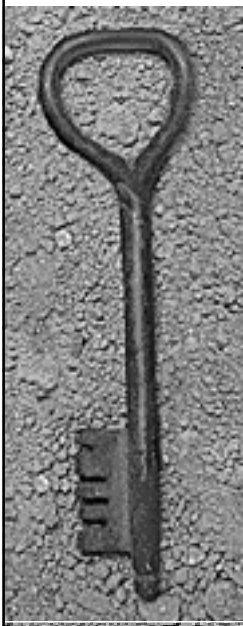
Percentage of responders to Paroxetine who relapsed within 12 weeks after randomisation to continued Paroxetine or placebo

Liebowitz Social Anxiety Scale (LSAS) segítségével meghatározott szorongási szint változása paroxetinnel vagy placeboval kezelt SA betegekben

* $p \leq 0.001$ vs. placebo.

J Clin Psychiatry 1999;60 (suppl 18)

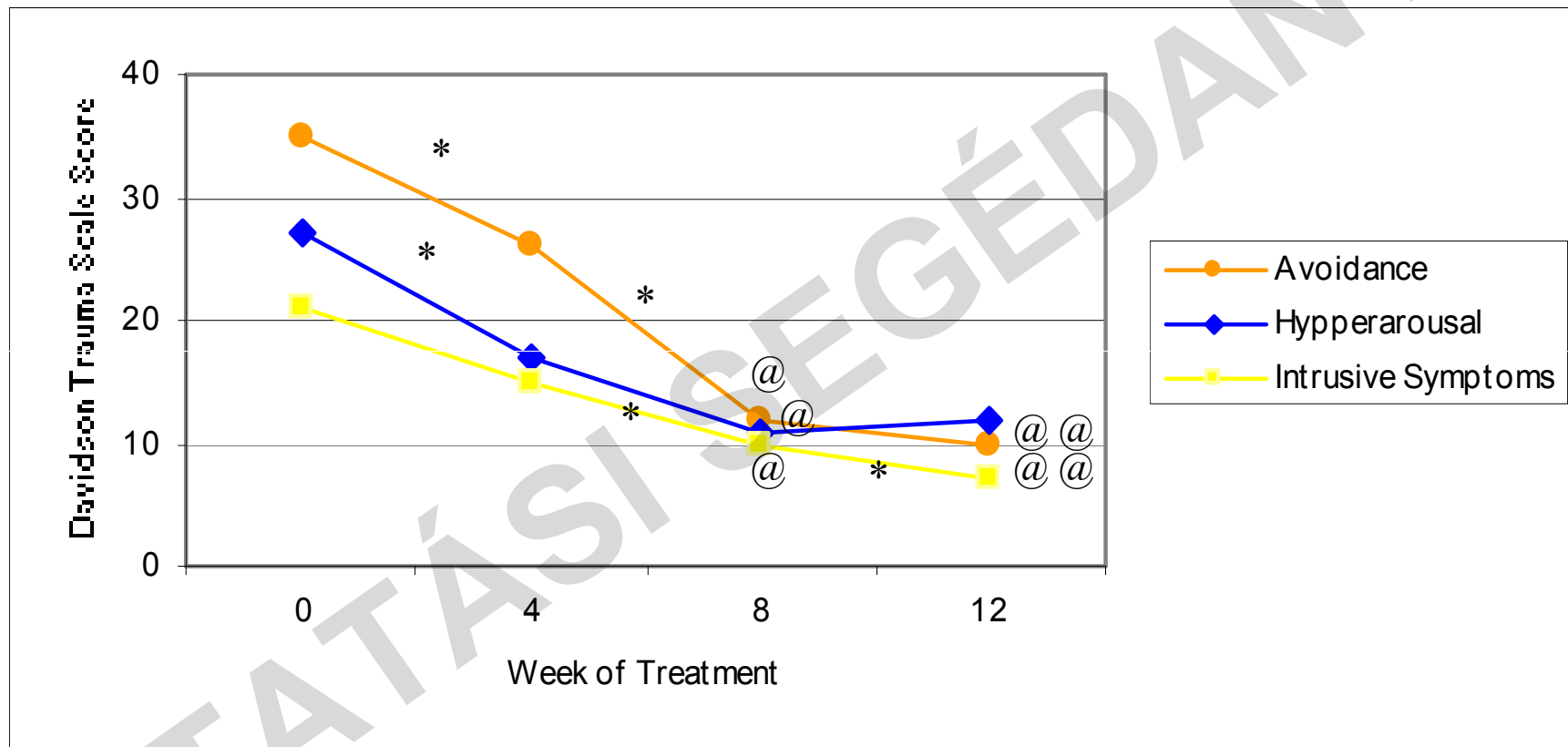
A szorongásos kórképek IV.

◆ Post-traumás stressz betegség (PTSD)

- erős traumák átélése, vagy megfigyelése után
- életveszélyes helyzet indíthatja el, hetekig (legalább 4) tarthat
- trauma átélése (villanások, rémálmok, emlékek, stb.), a traumával kapcsolatos helyzet kerülése, fokozott, nem múltó éberség, érzelmek elnyomása
- 7-8%, kétszer annyi nő mint férfi
- jelenleg alkalmazott terápia:
  - kognitív magatartás terápia
  - krónikus SSRI vagy MAOI

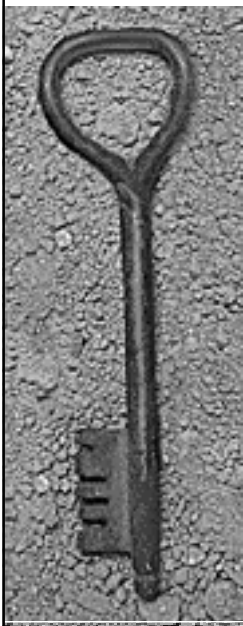
PTSD tünetek javulása paroxetin kezelést követően (N=10)

*Significant between 4-week intervals ($p < 0.05$).

@ Significant between weeks 0 and 8 ($p < 0.001$).

@@ Significant between weeks 4 and 12 ($p < 0.001$).

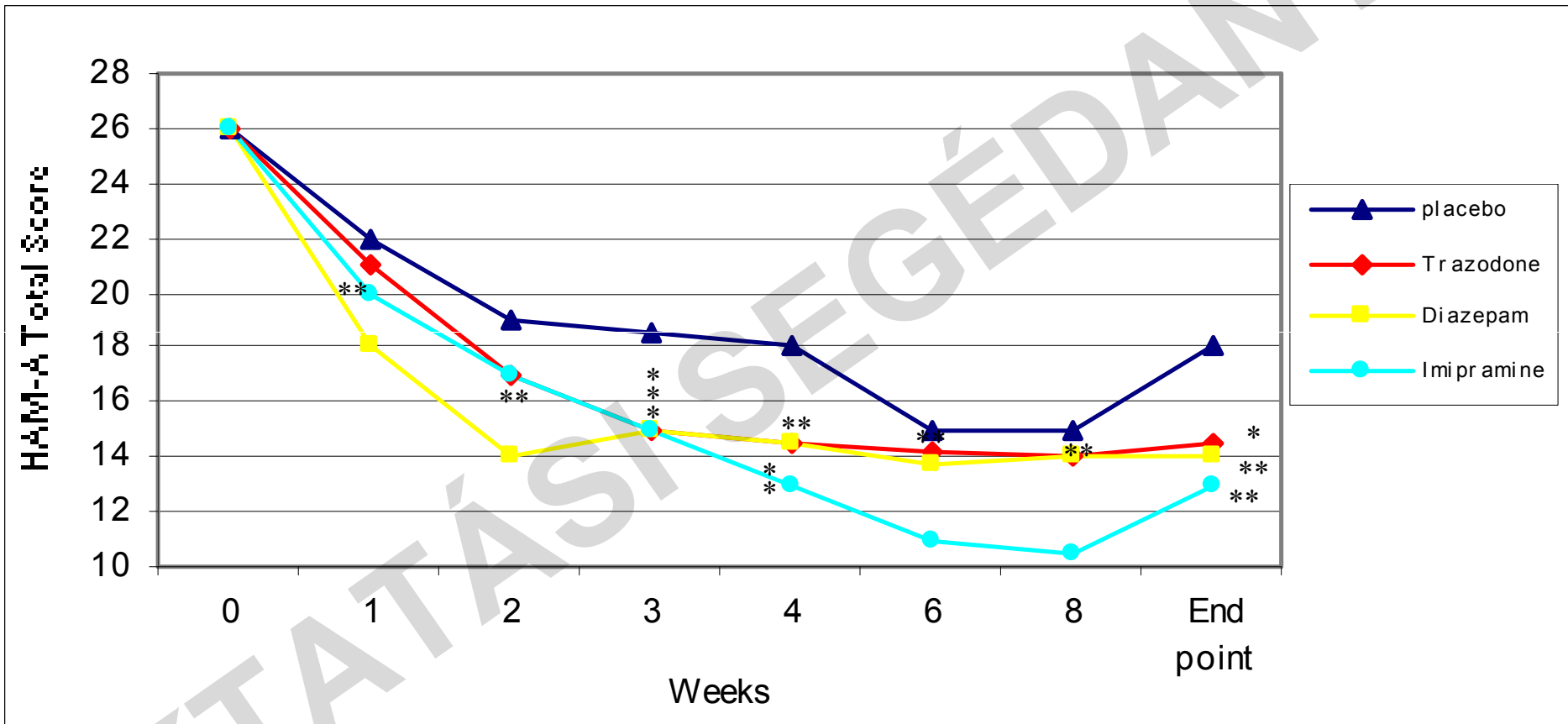

A szorongásos kórképek V.

◆ Általános szorongásos kórkép (GAD)

- erős, kontrollálhatatlan félelem egyébként normális eseményektől
- motoros nyugtalanság, fokozott éberség, vegetatív reakciók
- 3-4% több nő mint férfi, bármely korban
- legalább hat hónapig tart
- gyakran fordul elő depresszióval
- jelenleg alkalmazott terápia:
  - benzodiazepinek
  - antidepresszánsok korlátozottan alkalmazhatóak

Diazepam, imipramin és trazodone hatékonyságának összehasonlítása GAD-ban

Adjusted posttreatment means; decreasing (visitwise) sample size and 2-week end point (n=210) (in drug-placebo differences, asterisk indicates $p < 0.05$, double asterisks, $p < 0.01$)

Rickels et al, 1993

Szorongás különböző életkorokban I.

◆ Gyermekkor

- Általában nem örökletes (kivéve a speciális fóbiákat)
- Gyakran átmeneti (családi környezet, korai események)
- „Magatartási gátlás” (ismeretlen helyzetben, vagy ismeretlen személy közelében): született szorongó (alacsony arousal küszöb az amigdalában és a hipotalamuszban)
- PD 2-3-szor gyakoribb kamasz lányokban mint fiúkban a szexuális érés során
- Separation Anxiety Disorder (SAD): kizárólag gyermekkorban

Szorongás különböző életkorokban II.

◆ Fiatal- és felnőttkor

- A populáció 14.6 %-a érintett
- Tipikusan komorbid depresszióval (MD speciálisan PTSD-vel) és drog abuzussal
- Drámaian csökkenő munkateljesítmény (kivéve az egyszerű fóbiákat)
- Éves költségek csak az USA-ban: 50 milliárd dollár

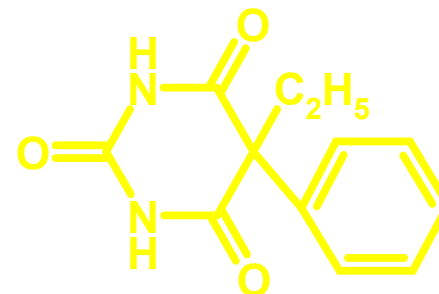
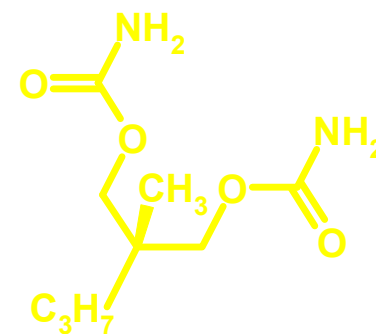
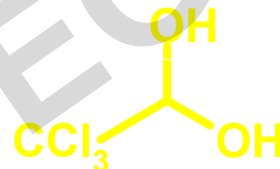
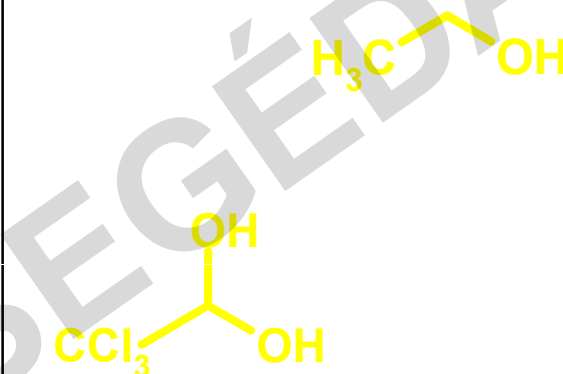
◆ Időskor

- A gyakoriság nem csökken szignifikánsan a korról (10% körül marad)
- A depressziós (MD) betegek 48 %-a szorongásos kórképben is szenved
- Az időskor szorongásos betegsége: sztrokot, pajzsmirigy betegségeket, tüdőbetegségeket, demenciákat követően alakul ki

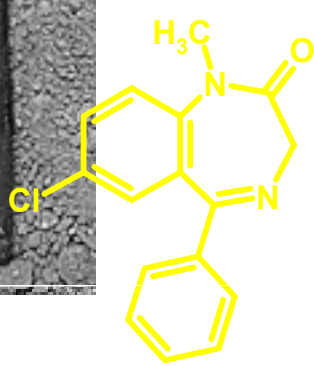
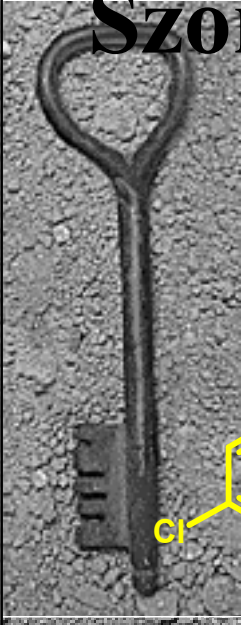
Szorongásos kórképek farmakoterápiája I.

◆ Történeti áttekintés – Sedatív gyógyszerek

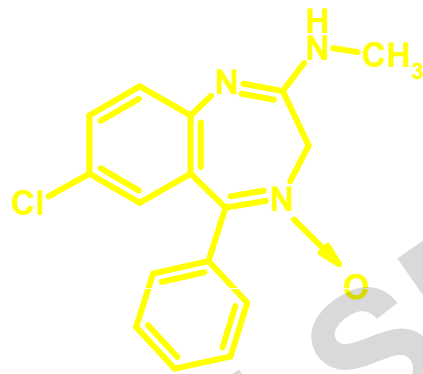
- Etanol
- Chloral hydrate
- Meprobumat
- Glutethimid
- Barbituratok

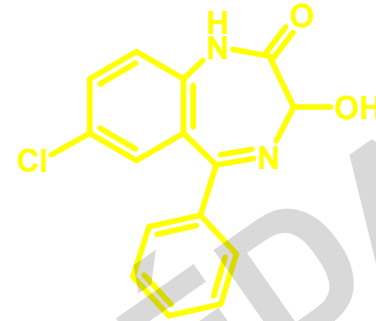
Szorongásos kórképek farmakoterápiája II.

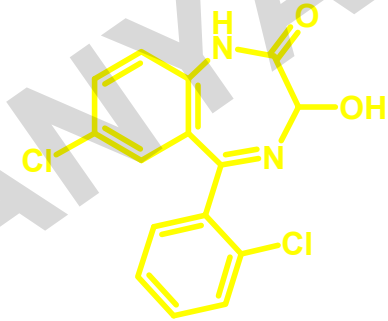
Diazepam

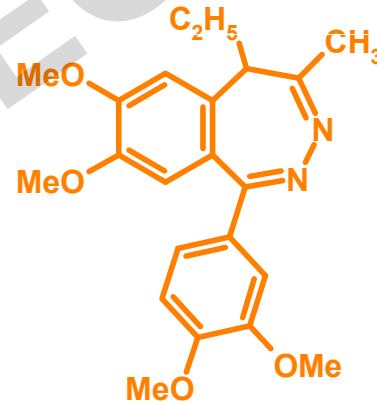
Chlordiazepoxide

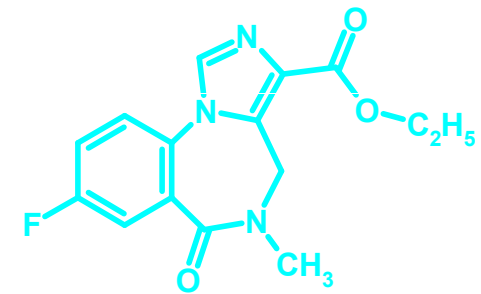
Oxazepam

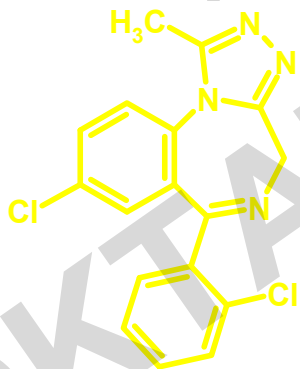
Lorazepam

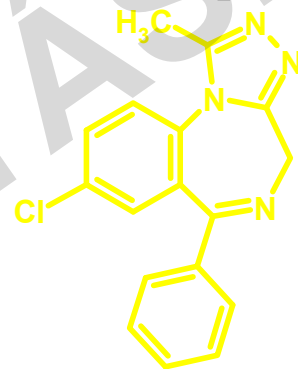
Tofizopam

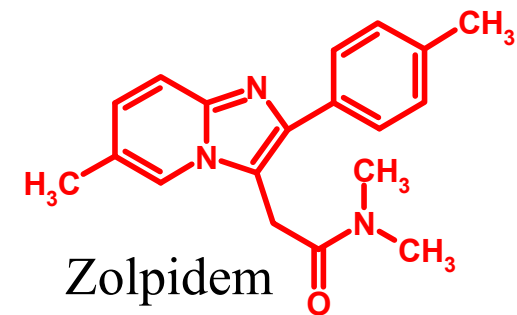
Flumazenil

Triazolam

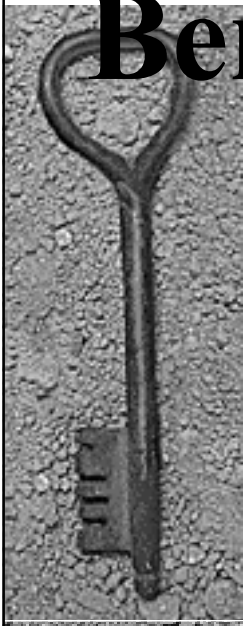

Alprazolam

Zolpidem

Benzodiazepinek tipikus dózisa

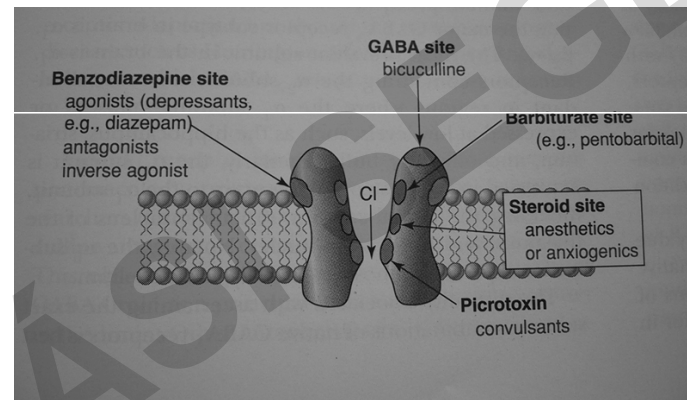

Gyógyszer	Dózis (mg/d)
Alprazolam	0.25-2
Chlordiazepoxide	5-30
Diazepam	2-20
Lorazepam	0.5-4
Oxazepam	10-30
Triazolam	0.125-1

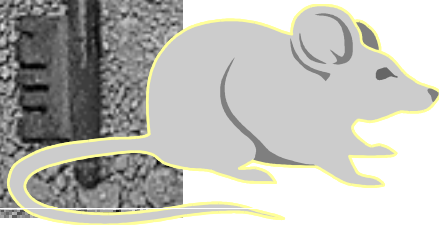
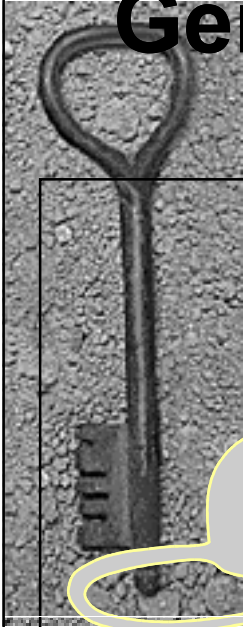
Benzodiazepine receptorok

- ◆ Binding site on the GABA-Cl⁻ ion channel receptor complex

- ◆ BZ₁, (ω_1) high affinity to α_1 subunits and low affinity to α_5 subunits of GABA_A receptors
- ◆ BZ₂, (ω_2)

Genetic Dissection of Benzodiazepine-Induced Behavior

	α_1	α_2	α_3	α_5
Sedation	+++	-	-	-
Anticonvulsant	++	-	?	?
Memory impairment	+++	-	?	++
Anxiolytic	-?	++	+?	?
Myorelaxant	++	-	?	-
Ethanol Interaction	+	?	?	?
Tolerance	+++	?	?	?
Addiction	++?	?	?	?

Benzodiazepinek terápiás indikációi

- ◆ Szorongásos kórképek (GAD, phobia, pánikbetegség-nagypotenciálú benzodiazepinek)
- ◆ Pszichiátriai és neurodegeneratív kórképeket kísérő szorongás
- ◆ Alkohol and drug abuse
- ◆ Vegetatív idegrendszeri panaszokat kísérő szorongás
- ◆ Insomnia
- ◆ Status epilepticus
- ◆ Bizonyos antipsychotikus, antidepresszáns terápiákat kísérő szorongás
- ◆ Izom spazmus
- ◆ Preoperatív sedatio

Benzodiazepinek mellékhatásai

- ◆ **Limited clinical efficacy in certain diseases**
- ◆ **Sedation**
- ◆ **Muscle relaxant effect**
- ◆ **Anticonvulsant effect**
- ◆ **Tolerance**
- ◆ **Dependence**
- ◆ **Significant withdrawal reactions**
- ◆ **Deleterious impact on memory, particularly in the elderly**
- ◆ **Interaction with ethanol**

Pharmacotherapy of Anxiety Disorders

New Mechanisms and Perspectives

◆ Glutamate receptor ligands

- mGluR₂ agonists (LY-354740)
- AMPA allosteric modulators (negative and positive)
- NMDA antagonists

◆ CRF (corticotropin releasing factor) receptor antagonists

- Non-peptide CRF₁ antagonists: anxiolytic, antidepressant efficacy (CP-142635, CRA0165)
- CRF₂ antagonists

◆ CCK (cholecystokinin) receptor antagonists

- CCK_B antagonist CI-988: antipanic effect

◆ Other neuropeptides (NPY, Substance P, CART, Orexin, stb) receptor ligands

◆ Serotonergic compounds

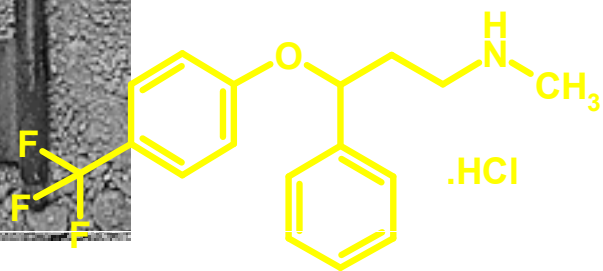
- 5-HT_{2C} antagonists
- 5-HT₇ ligands

Pharmacotherapy of Anxiety Disorders

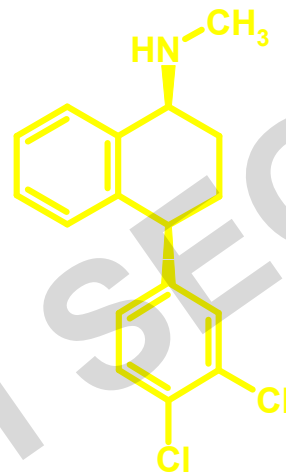
(cont.)

◆ Current therapies

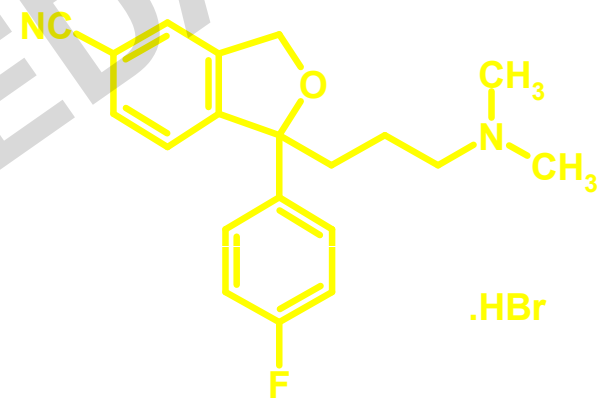
— Selective serotonin reuptake inhibitors (SSRI)

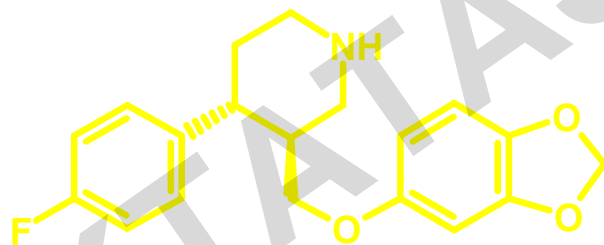
Fluoxetine

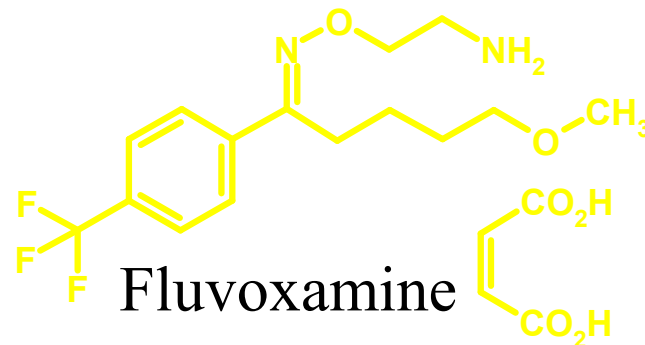
Sertraline

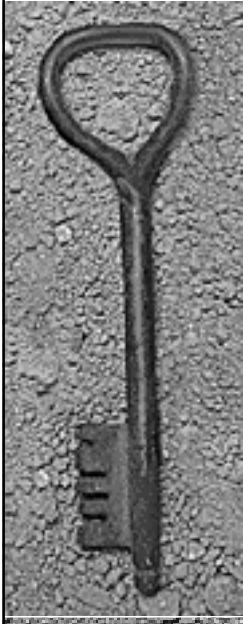
Citalopram

Paroxetine

Fluvoxamine

Usual doses of SSRI drugs

Drug	Dose (mg/d)
Citalopram	20-60
Fluoxetine	10-60
Fluvoxamine	100-300
Paroxetine	20-50
Sertraline	50-200

Overdosing and/or combination with MAOI antidepressants might result in serotonin syndrome (severe hyperthermia, muscle rigidity, myoclonus, rapid changes in mental status and vital signs)

Therapeutic indications of SSRI compounds

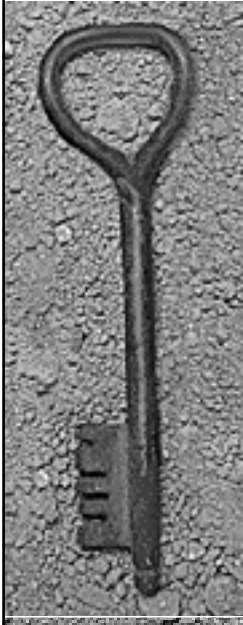
- ◆ **Depression**
- ◆ **Bulimia (fluoxetine)**
- ◆ **Panic disorder**
- ◆ **Post-traumatic stress disorder**
- ◆ **Obsessive compulsive disorder**
- ◆ **Social anxiety disorder**
- ◆ **Alcohol and drug abuse**
- ◆ **Anxiety accompanying other psychiatric or neurodegenerative disorders**

Side effects of SSRIs

- ◆ **Slowly developing effect (minimum of 2+ weeks)**
- ◆ **Acute anxiogenic effect**
- ◆ **Nausea, vomiting**
- ◆ **Diarrhoea**
- ◆ **Insomnia**
- ◆ **Decreased libido**
- ◆ **Sexual dysfunction such as anorgasmia**
- ◆ **Agitation**
- ◆ **Aggressivity**

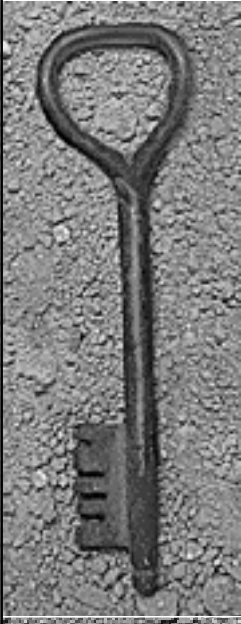

Az *in vivo* állatmodellekkel szemben támasztott követelmények (McKinney és Bunney, 1969)

- ◆ **Megjelenés és tünetek tekintetében mutasson lényeges analógiákat az emberi betegséggel**
- ◆ **Rendelkezzen objektíven monitorozható magatartási változással**
- ◆ **A megfigyelt változás legyen visszafordítható a humán terápiában alkalmazott kezeléssel**
- ◆ **Széles körben reprodukálható legyen**

A szorongás kísérletes modelljei I.

(a viselkedés típusa alapján)

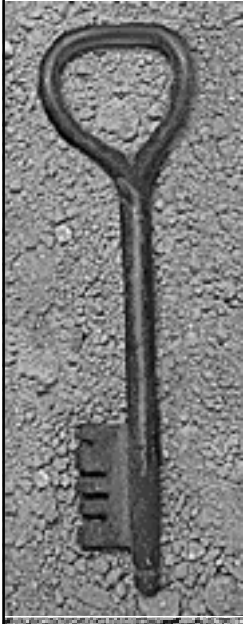

◆ Feltétlen (spontán) reakciókon alapuló módszerek

- Felfedező aktivitáson alapuló módszerek
  - emelt keresztpalló (elevated plus-maze)
  - két térfél (light-dark)
  - nyílt porond (open field)-zárt tér (closed field), stb.
- Szociális viselkedésen alapuló módszerek
  - szociális interakció
  - ultrahangos sírás (ultrasonic distress calls)
- Ragadozó elkerülésén alapuló tesztek
  - egér védekező viselkedése (mouse defence test battery)
  - emberi fenyegetés (főemlősökön)
  - ragadozó hangja, szaga által kiváltott reakciók

◆ Feltételes (tanult) reakciókon alapuló módszerek

- Konfliktus tesztek
  - Vogel büntetett ivás
  - Geller-Seifter konfliktus
  - majom, galamb konfliktus tesztek
- Egyéb
  - aktív/passzív tanulás
  - kondicionált érzelmi reakció (CER)
  - kondicionált ultrahang kibocsátás, stb.

A szorongás kísérletes modelljei

(a szorongás szintje alapján)

◆ Normál (adaptációt kísérő) szorongás

- emelt keresztpalló (elevated plus-maze)
- ultrahangos sírás (ultrasonic distress calls)
- két térfél (light-dark)
- golyótemetés
- szociális interakció

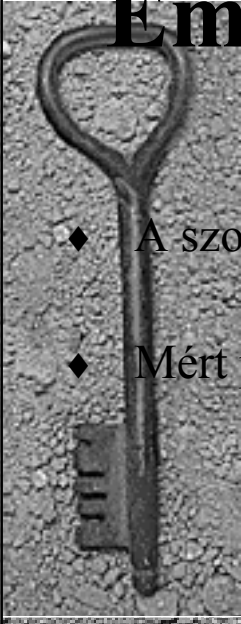
◆ Fokozott stresszt kísérő szorongás

- stressz indukálta hipertermia
- Vogel konfliktus teszt
- új ketrec okozta (novelty-induced) stressz

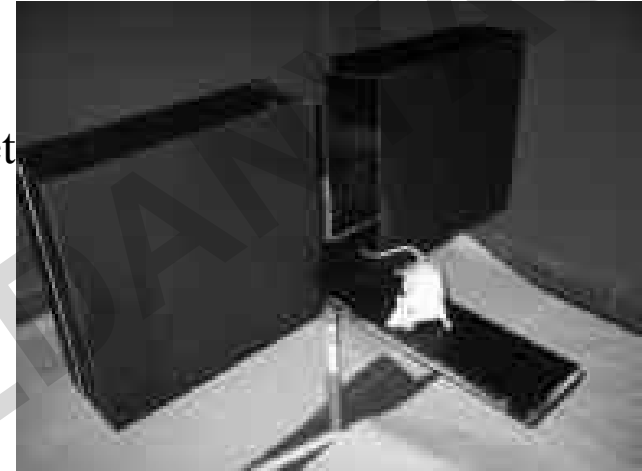
◆ Kóros szorongás

- neurokémiaailag indukált szorongás
  - mCPP, CCK4 vagy pentagasztrin, CRF, stb.
- transzgenikus modellek
  - CRF-overexpresszáló egér
  - 5-HT_{1A} knock-out, stb

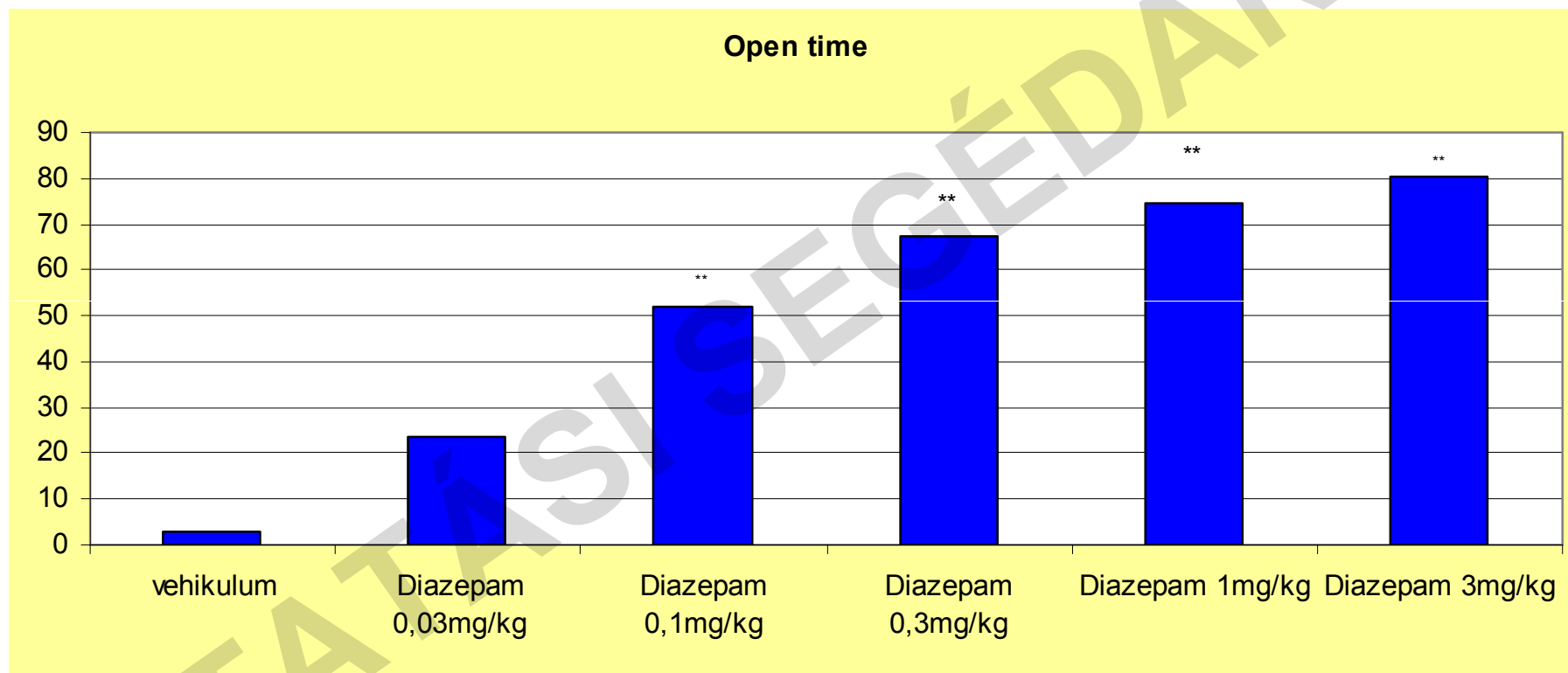
Emelt keresztlabirintus

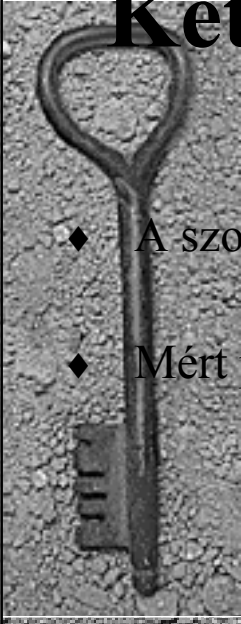
- ◆ A szorongás forrása: nyílt tér, magasság, új környezet
- ◆ Mért paraméterek:
  - nyílt karban töltött idő
  - belépések száma a nyílt karba
  - zárt karban töltött idő
  - belépések száma a zárt karba
  - az összes belépések száma
  - a központban eltöltött idő
- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns emelkedés a nyílt karban töltött időben vagy a belépések számában
- ◆ Pelow, S, Chopin, P., File, S.E. and Briley, M.: Validation of open:closed arm entries in an elevated plus-maze as a measure of anxiety in the rat. *J. Neurosci. Methods*, 1985, 14: 149-167

Emelt keresztlabirintus

Két térfél

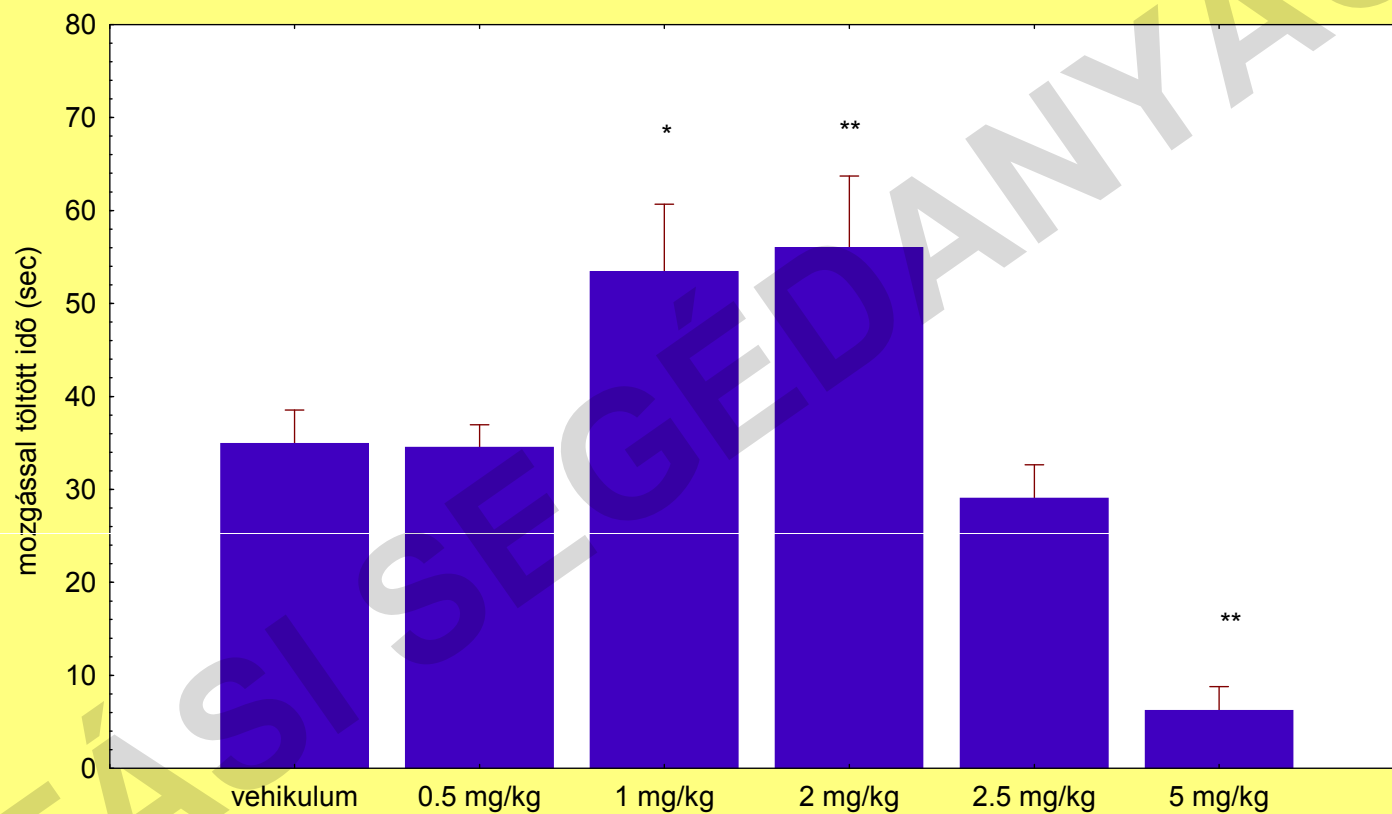
- ◆ A szorongás forrása: világosság, ismeretlen környezet
- ◆ Mért paraméterek: mindkét térfélen eltöltött idő (horizontális, vertikális aktivitás) mozgás gyakorisága átmenetek száma

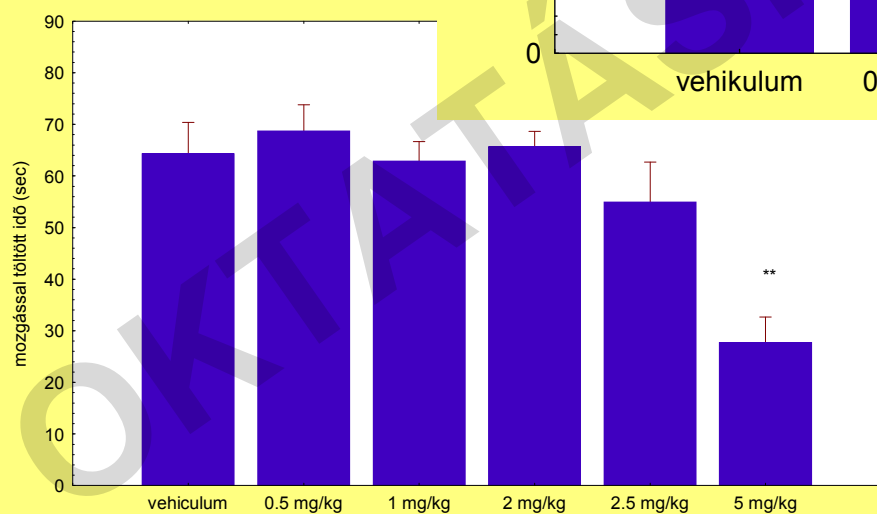
- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns emelkedés a világos térfélben mért aktivitásban, vagy az átmenetek számában
- ◆ Costall,B., Jones,B.J., Kelly,M.E., Naylor,R.J. and Tomkins,D.M.: Exploration of mice in a black and white test box: Validation as a model of anxiety. *Pharm.Biochem.Behav.*, 1989, 32: 777-785

Két térfél modell

Világos térfélén mozgással töltött idő

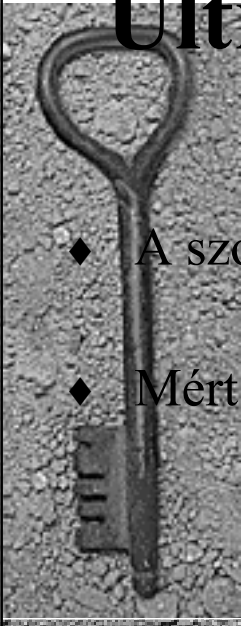

Sötét térfélén

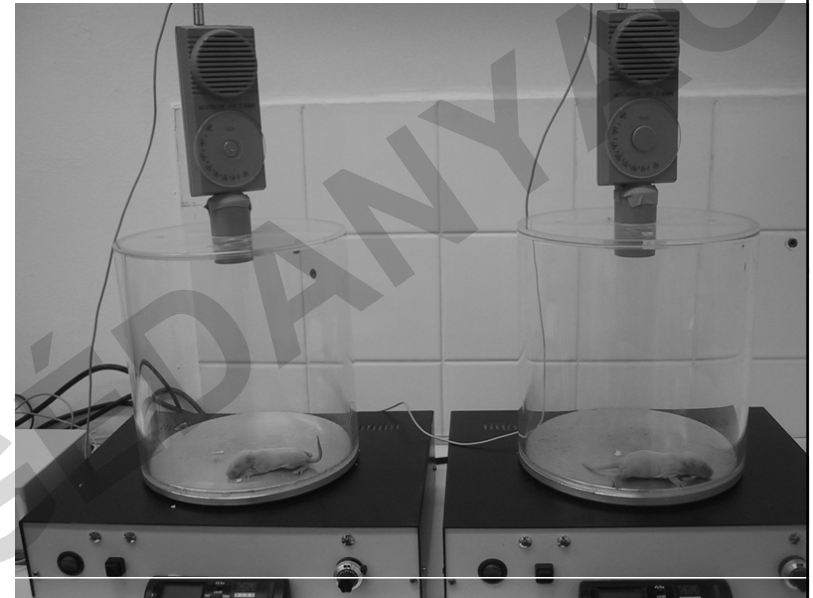

Ultraszagos sírás

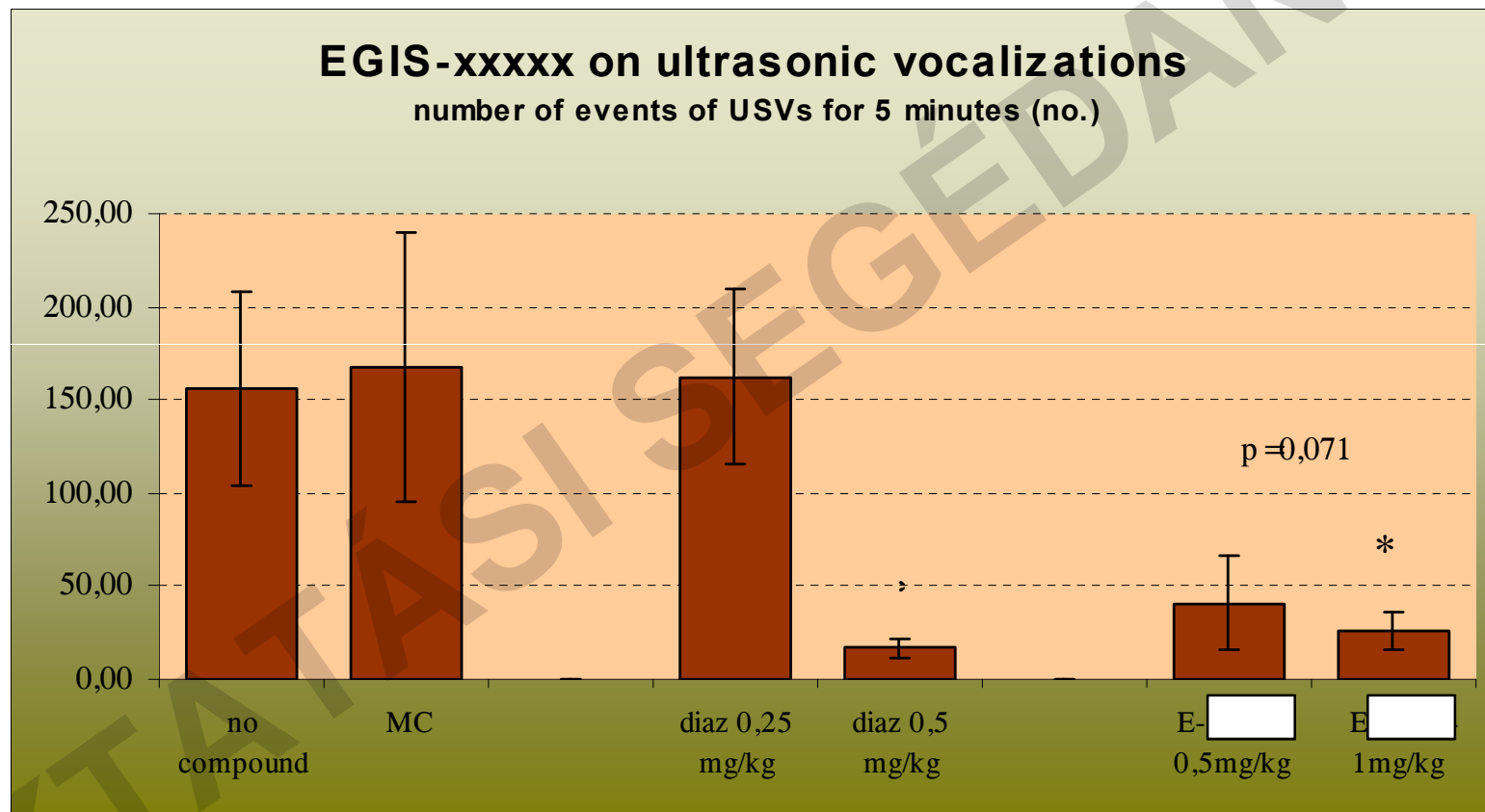

- ◆ A szorongás forrása: elkülönítés az anyától
- ◆ Mért paraméterek: ultrahang kibocsátás időtartama, ultrahang kibocsátás gyakorisága,

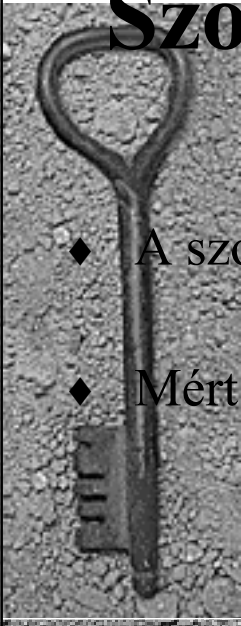

- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns csökkenés a fenti paraméterekben
- ◆ WINSLOW J.T. and INSEL T.R. (1991) Serotonergic modulation of the rat pup ultrasonic isolation call: studies with 5HT₁ and 5HT₂ subtype-selective agonists and antagonists. *Psychopharmacology* 105:513-520;

Az EGIS-xxxx hatásain az ultrahangos sírásra patkányban

Szociális interakció

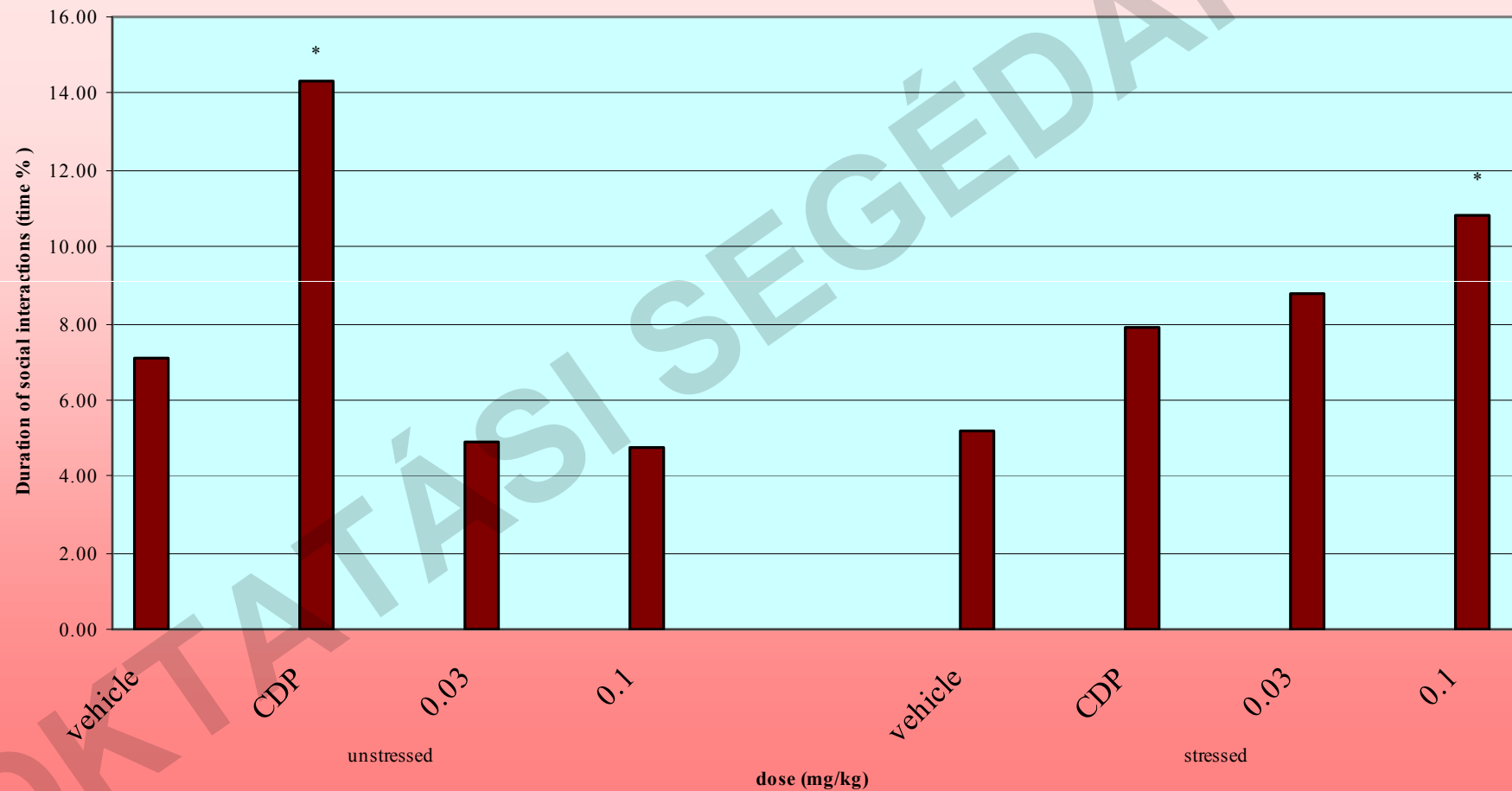

- ◆ A szorongás forrása: idegen fajtárs jelenléte
- ◆ Mért paraméterek: felderítés, járás, szaglászás, szociális kontaktusok, követés, együttes mosakodás, szexuális viselkedés, stb. támadás, verekedés, harapás védekezés, immobilitás, stb.
- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns emelkedés a szociális interakciók számában agresszivitás csökkenése

FILE, S.E. and HYDE, J.R.G.: Can social interaction be used to measure anxiety?.
Br. J. Pharmacol. 1978, 62, 19-24

Az EGIS-xxxx hatása a szociális interakciók időtartamára stresszt követően

Marble burying

- ◆ **Source of anxiety:** presence of an unfamiliar objects (potential source of danger)
- ◆ **Parameters measured:** number of buried marbles
- ◆ **Anxiolytic effect:** statistically significant decrease in the number of buried marbles

- ◆ BROEKKAMP, C.L.E., JOLY-GELOUIN, D., LLOYD, K.L., and RIJK, H.W.: Major tranquilizers can be distinguished from minor tranquilizers on the basis of effects on marble burying and swim-induced grooming in mice. *Eur.J.Pharmacol.* 126:223, 1986

Stress-induced hyperthermia (Handling order)

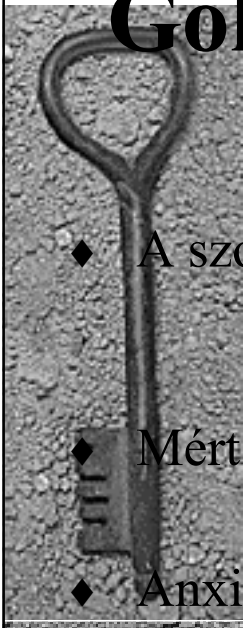
- ◆ **Source of anxiety:** anticipatory anxiety, handling, new environment
- ◆ **Parameters measured:** core temperature in the first three and last three animals in each group of 15 mice
- ◆ **Anxiolytic effect:** body temperature of the last three animals are not significantly different from the first three
- ◆ BORSINI,F, LECCI,A, VOLTERRA,G and MELI,A,: A model to measure anticipatory anxiety in mice? *Psychopharmacology*, 1989, 98: 207-211

Effect of EGIS-xxxx on stress-induced hyperthermia

Golyótemetés

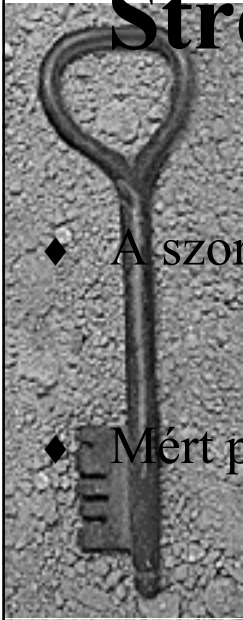
- ◆ A szorongás forrása: ismeretlen tárgyak (potenciális veszélyforrás)
- ◆ Mért paraméterek: betemetett golyók száma
- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns csökkenés a betemetett golyók számában

- ◆ BROEKKAMP, C.L.E., JOLY-GELOUIN, D., LLOYD, K.L., and RIJK, H.W.: Major tranquilizers can be distinguished from minor tranquilizers on the basis of effects on marble burying and swim-induced grooming in mice.
Eur.J.Pharmacol. 126:223, 1986

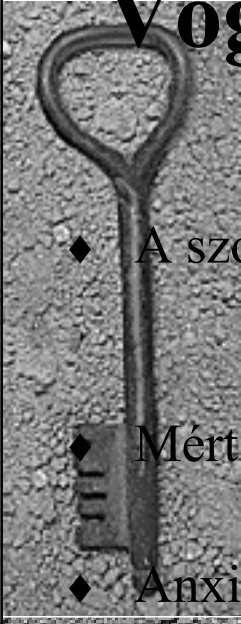
Stressz-indukálta hipertermia

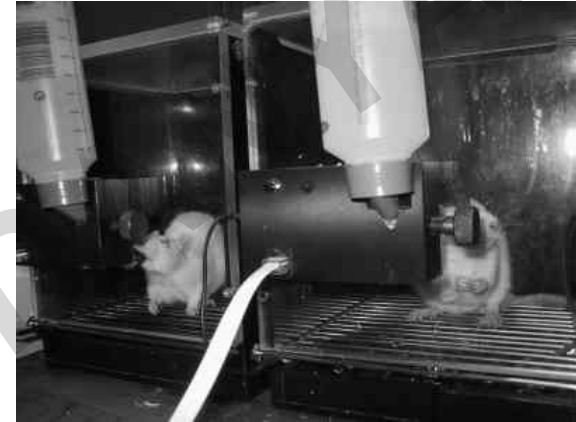
- ◆ A szorongás forrása: várakozás (bekövetkező fenyegetés)
- ◆ Mért paraméterek: testhőmérséklet az első és utolsó három állatban
- ◆ Anxiolitikus hatás: a kontrolltól nem különböző testhőmérséklet a várakozó állatokban
- ◆ BORSINI,F, LECCI,A, VOLTERRA,G and MELI,A,: A model to measure anticipatory anxiety in mice? *Psychopharmacology*, 1989, 98: 207-211

Vogel konfliktus

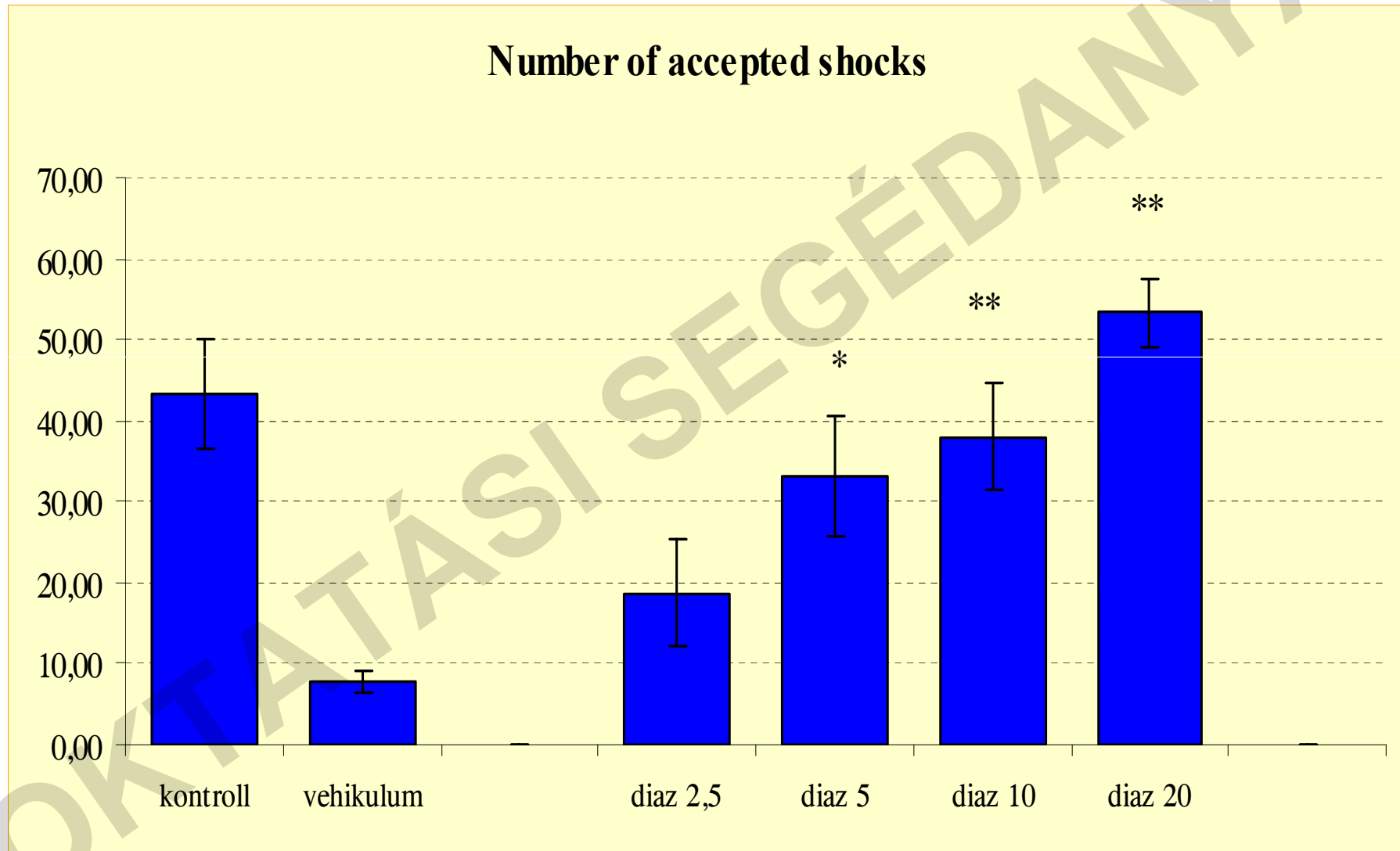

- ◆ A szorongás forrása: konfliktus
(szomjúság ↔ büntetett ivás)
- ◆ Mért paraméterek: eltűrt áramütések száma
- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns
növekedés a fenti paraméterben

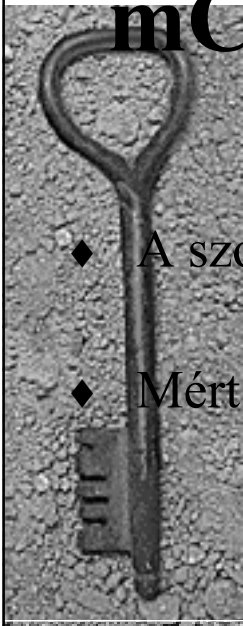

- ◆ VOGEL, J.R., BEER, B. and CLODY, D.E.: A simple and reliable conflict procedure for testing anti anxiety agents. Psychopharmacologia (Berl.), 1971, 21: 1-6

Vogel konfliktus modell

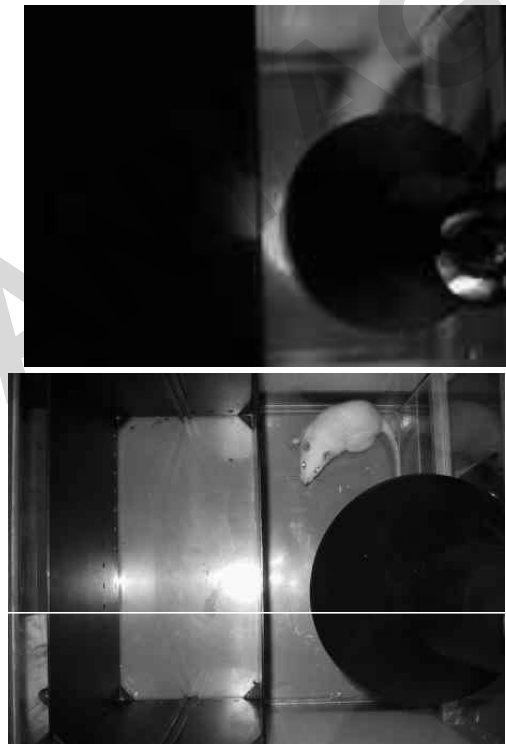

mCPP-indukálta szorongás

- ◆ A szorongás forrása: kémiai úton keltett szorongás

- ◆ Mért paraméterek: mindkét térfélen eltöltött idő (horizontális, vertikális aktivitás) mozgás gyakorisága átmenetek száma

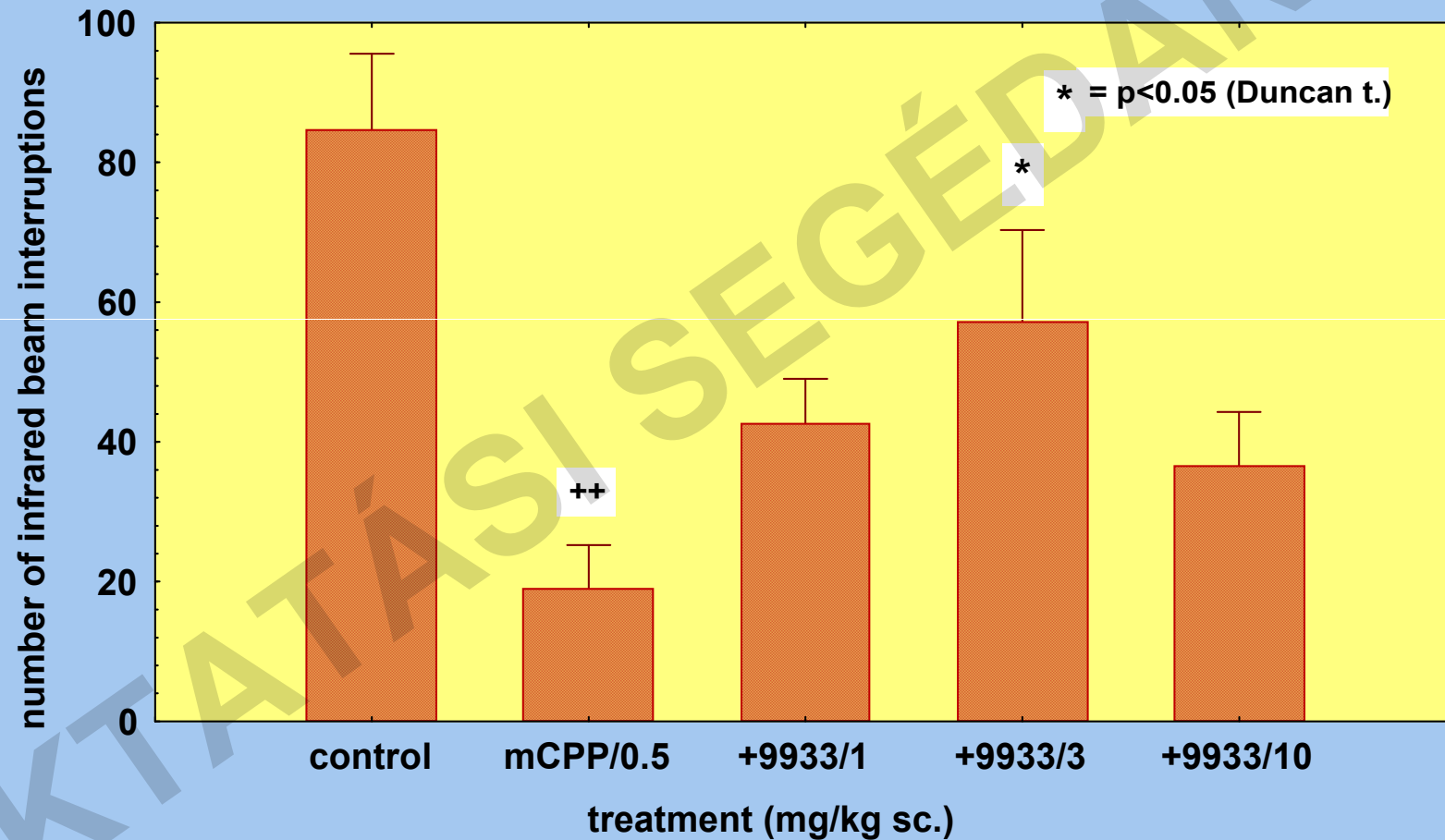

- ◆ Anxiolitikus hatás: statisztikailag szignifikáns emelkedés a világos térfélben mért paraméterekben, vagy az átmenetek számában

- ◆ BILKEI-GORZO,A, GYERTYAN,I and LEVAY,G,: mCPP-induced anxiety in the light-dark box in rats - a new method for screening anxiolytic activity, *Psychopharmacol.*, 1998, 136: 291-298

mCPP-indukálta szorongás

Effect of EGIS-9933 (S-21406) on the mCPP induced hypomotility

Depressziók (DSM-IV)

- ◆ Major (unipolaris) depresszió, epizód
- ◆ Major (unipolaris) depresszió, visszatérő
- ◆ Disztimia
- ◆ Egyéb minor depresszió
- ◆ Hipomániás epizód
- ◆ Mániás epizód
- ◆ Bipolaris I. and II. betegség
- ◆ Pszichotikus depresszió vagy mánia

A depresszió etiológiája

◆ Genetikai faktorok

- 8-18-szor gyakoribb előfordulás közeli rokonok esetében
- Releváns géneket még nem azonosítottak (különböző lokuszok a 4-es, 16-os, 18-as, 21-es és az X kromoszómán)

◆ Pszichoszociális faktorok

- Premorbid személyiség
- Kiváltó események
- Szociális támogatás. szociális kapcsolatok

◆ Kor

- Gyermekkori események
- Általában fiatal felnőttkorban kezdődik
- Első epizód idős korban ritka

◆ Gyakoriság: nők 18-34%, férfiak 10-19%

A depresszió neurokémiai-biokémiai háttere

◆ Neurotranszmitterek és aminosavak

- Noradrenalin
- Szerotonin
- Dopamin
- GABA
- Glutamát
- Acetilcolin
- Neuropeptidok

◆ Szignál transzdukció, másodlagos hírvívők

- Preszinaptikus NaK-ATP-áz
- Posztzinaptikus „second messenger”-ek
- Proteinkinázok
- Transzkripciós faktorok
- Neurotróf faktorok

◆ Neuroendokrin változások

- HPA-tengely: kortizol ↑, CRF-indukálta ACTH-kibocsátás ↓, CRF ↑
- HPT-tengely: TRH-indukálta TSH-válasz csökkent (30-40%), likvor TRH ↑

Neuroanatómiai és élettani változások depresszióban

- ◆ **Csökken a hippocampus térfogata, csökken a dendrit arborizáció**
- ◆ **A limbikus rendszer és a bazális magvak abnormális működése**
- ◆ **Csökken a vérátáramlás a frontális cortexben és a bazális magvakban (PET)**
- ◆ **A membránok foszfolipid anyagcséréje megváltozik (fMRI)**
- ◆ **LTP ↓**

A depresszió tünetei

- ◆ **Nyomott hangulat, fokozott kiábrándultság és boldogtalanság érzés**
- ◆ **Csökken a fizikai aktivitás, energia**
- ◆ **Csökken a figyelem, a koncentrációképesség elvesztése, memóriazavarok, mentális lassulás**
- ◆ **Csökken az önbecsülés, fokozott bűntudat**
- ◆ **Pesszimizmus, aggodalom, reménytelenségérzés**
- ◆ **Öngyilkossági gondolatok**
- ◆ **Pszichomotoros agitáció, vagy ellenkezőleg, csökkent mozgás**
- ◆ **A normál napi ritmus felborulása, alvászavarok, étvágyvesztés, anorexia**

A depresszió terápiája

◆ Depresszió

– Farmakoterápia

- Tri- vagy tetraciklusos antidepresszánsok
- MAO-A inhibitorok
- SSRI
- Kevert SSRI és SNRI

– Pszichoterápia

- Támogató pszichoterápia,
- Kognitív magatartási terápia
- Családi terápia
- Dráma terápia

– Egyéb

- Alvásmegvonás, fényterápia
- Elektrokonzulzív terápia

◆ Mánia

– Farmakoterápia

- Litium, carbamazepine, valproate
- Kiegészítő 1,4-benzodiazepin terápia, antipszichotikumok
- Elektrokonzulzív terápia

A depresszió állatkísérletes modelljei

◆ Szituációs modellek

- Porsolt erőltett úszás
- Farokfelfüggesztés
- Tanult kilátástalanság
- Muricid aktivitás gátlása

◆ Anatómiai – patofiziológiai modellek

- Bulbectomy
- Krónikus enyhe stress

◆ Biokémiai modellek

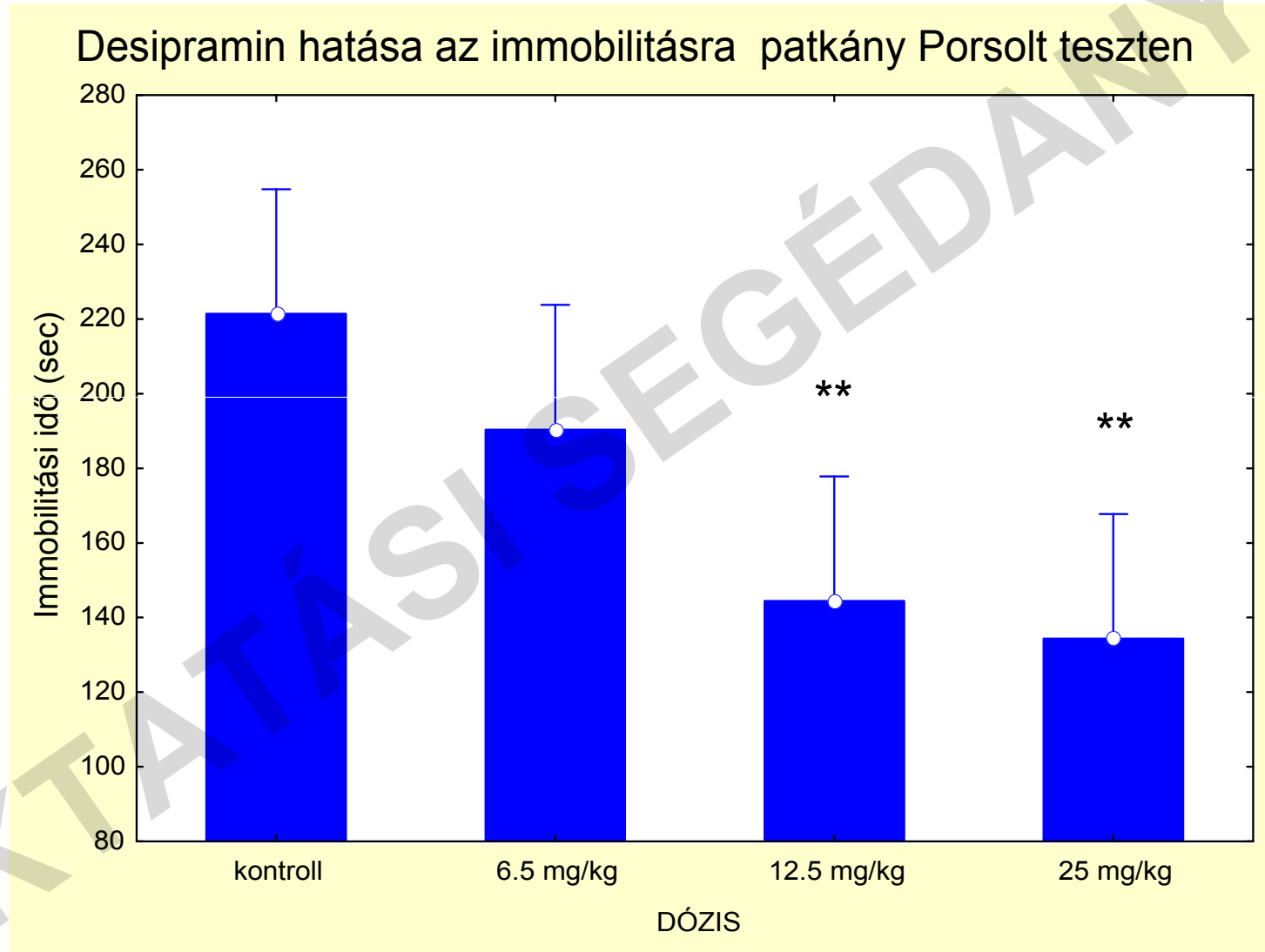
- Tetrabenazin-indukálta ptózis gátlása
- Apomorfín-indukálta hipotermia gátlása
- Yohimbin-toxicitás gátlása

Porolt forced swimming

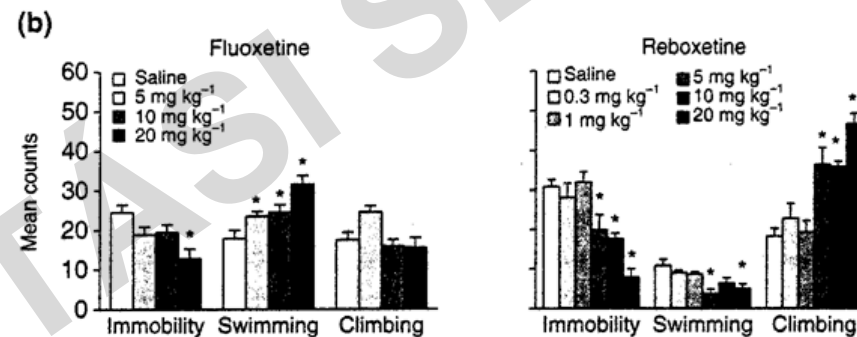
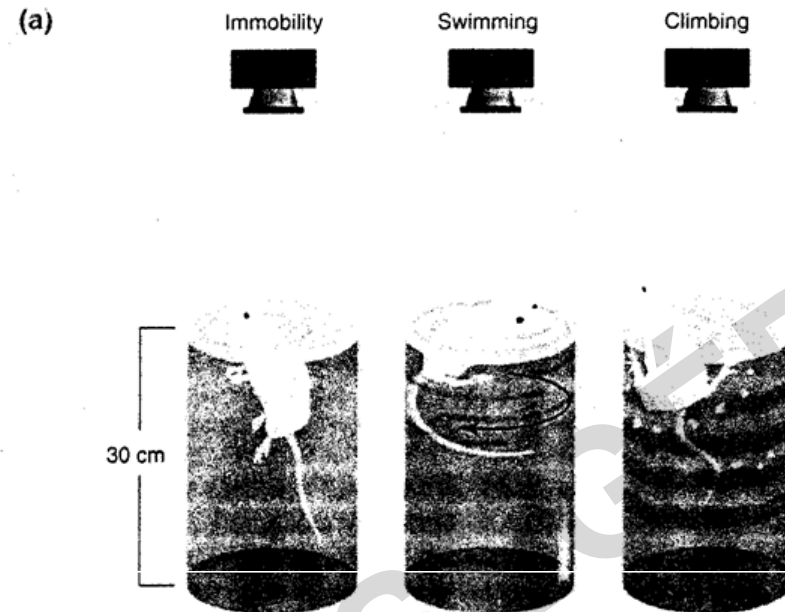
- ◆ **Depressziós tünetek:** reménytelenség,
immobilitás,
feladó magatartás
menekülés felfüggesztése,
- ◆ **Mért paraméterek:** menekülő magatartással
töltött idő,
immobilitás
(úszás, kapaszkodás)
- ◆ **Antidepresszáns hatás:** statisztikailag szignifikáns
immobilitás csökkenés
- ◆ **Hátránya :** Az SSRI hatás nem konzekvens
- ◆ **PORSOLT, RD et al, (1977) Depression: a new animal model sensitive to antidepressant treatments. Nature, 266:730-732**

Porolt modell

Porolt forced swimming

TRENDS in Pharmacological Science.

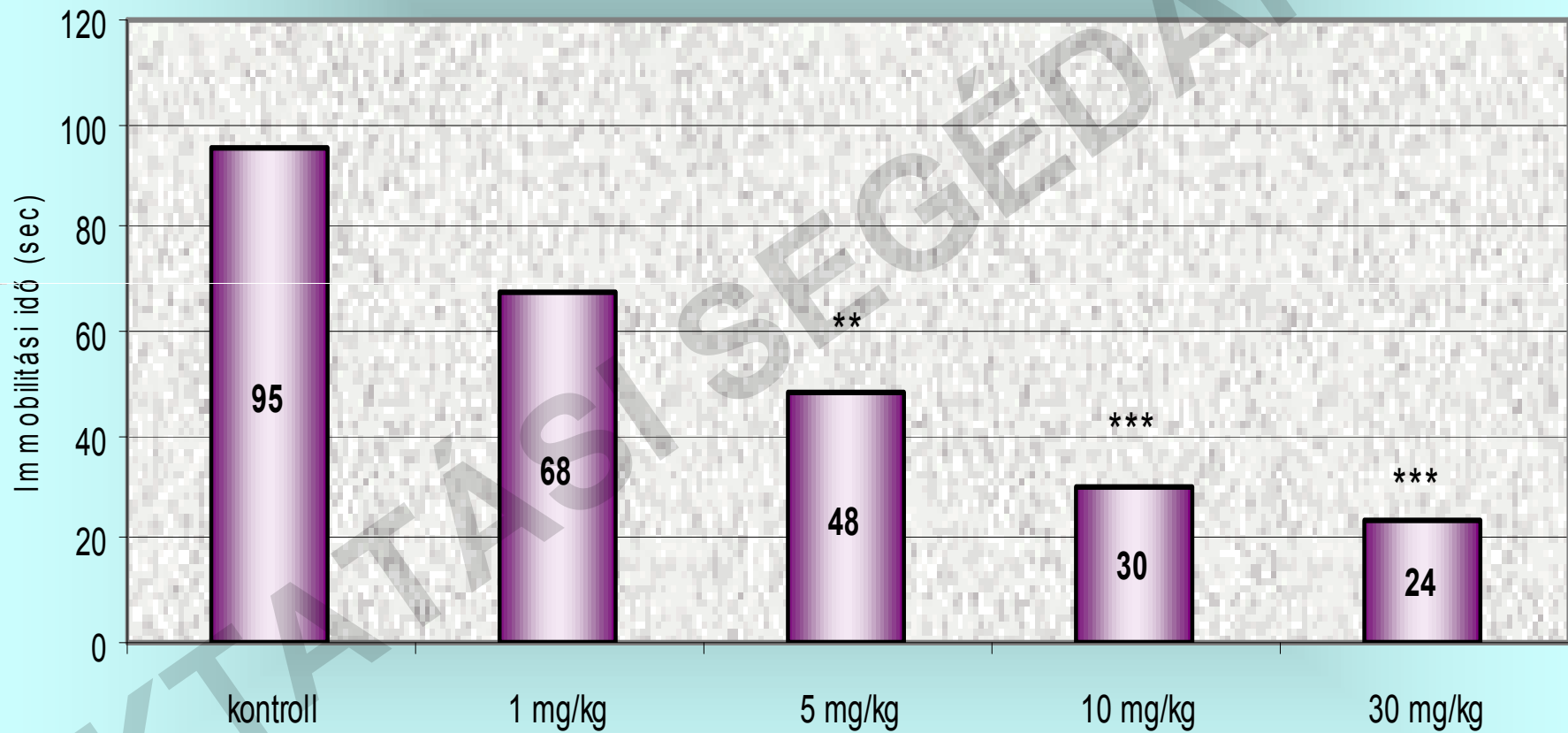
g. 2. Rats undergoing forced swim test (FST) behaviors. The modified FST is used to assess the effects of monoamines in antidepressant action. (a) Rats can engage in at least three different forms of behavior: immobility, swimming and climbing. (b) The differential effects of the selective 5-HT uptake inhibitor (SSRI) fluoxetine and the noradrenaline reuptake inhibitor reboxetine on active behaviors in the FST are shown. Thus, antidepressants that primarily potentiate 5-HT-mediated neurotransmission increase swimming behavior whereas those with primary actions through catecholamines increase climbing behavior. Fluoxetine data are reproduced, with permission, from [10]; reboxetine data are reproduced, with permission, from [11].

Tail suspension

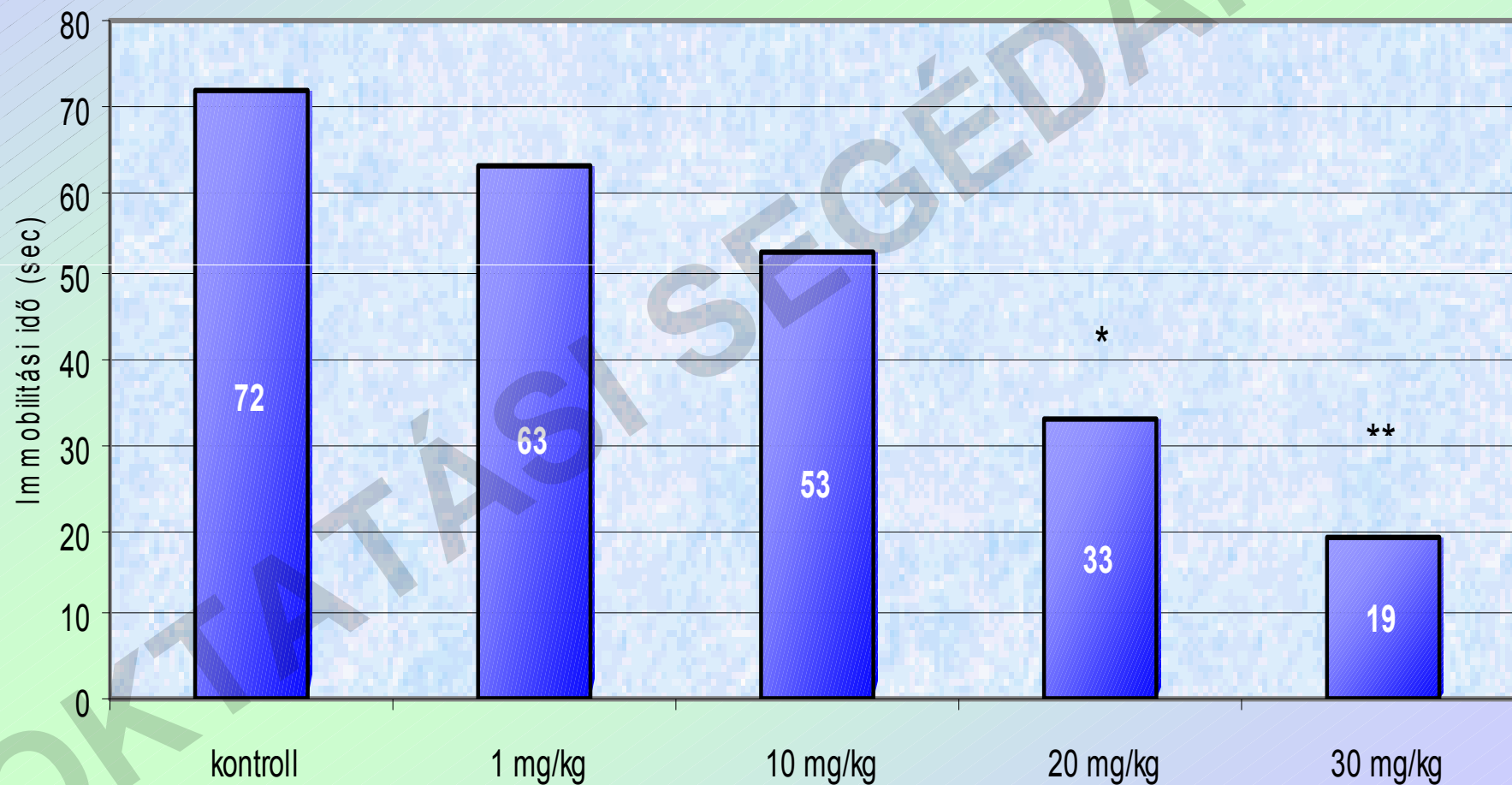
- ◆ **Depressziós tünetek:** reménytelenség,
immobilitás,
feladó magatartás
„reménytelenség”
- ◆ **Mért paraméterek:** aktivitással
töltött idő,
immobilitás
(mozdulatlan lógás)
- ◆ **Antidepresszáns hatás:** statisztikailag szignifikáns
immobilitás csökkenés
- ◆ **Hátránya :** Az SSRI hatás nem konzekvens

Citalopram hatása tail suspension teszten (NMRI, fordított ciklus)

Imipramin hatása tail suspension teszten (NMRI, fordított ciklus)

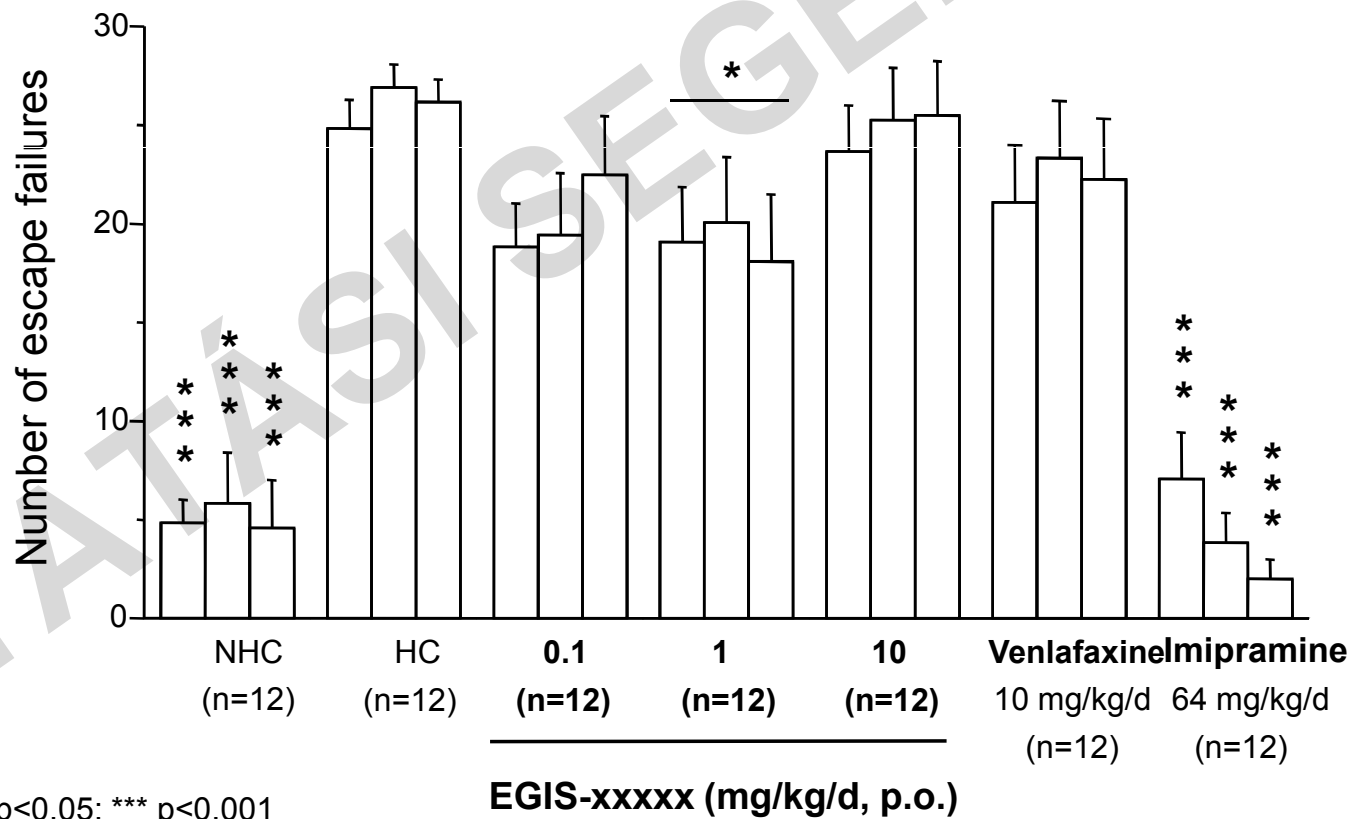
Tanult kilátástalanság

- ◆ **A depresszió tünetei:** elháríthatatlan sokk, reménytelenség, csökkent aktivitás
- ◆ **Mért paraméterek:** menekülési kísérletek száma
- ◆ **Antidepresszáns hatás:** statisztikailag szignifikáns növekedés a menekülési kísérletek számában
- ◆ **hátránya:** rövidtávú hatás

WEISS, JM and KILTS, D (1998) Animal models of depression and schizophrenia. In: Textbook of Psychopharmacology eds Nemeroff, CB and Schatzberg, H pp88-123

Tanult kilátástalanság modell patkányban

EFFECTS OF ORAL ADMINISTRATION OF EGIS xxxxx
ON ESCAPE FAILURES DURING THE THREE DAYS OF SHUTTLE-BOX SESSIONS

Bulbektómia

- ◆ **A depresszió tünetei:** irritabilitás, hiperaktivitás, csökkent kognitív funkciók, agresszivitás, neurokémiai, neuroendokrin változások
- ◆ **Mért paraméterek:** motoros aktivitás, tanulási és memóriára paraméterek
- ◆ **Antidepresszáns hatás:** csökkent hiperaktivitás, javuló kognitív funkciók, megnövekedett habituáció új környezetben
- ◆ **Hátránya:** időigényes, validitását nem mindenki fogadja el
- ◆ KELLY et al (1997) The olfactory bulbectomized rats as model of depression: an update. Pharmacol. Ther. 74: 299-316

Knock-out depresszió modellek

Table I. Genetically altered mice that exhibit depression or antidepressant-related behavior^a

Genetically altered mouse	Depression or antidepressant-related phenotype	Test used	Refs
5-HT _{1A} receptor knockout	Antidepressant-like effects	FST, TST	[a-c]
5-HT _{1B} receptor knockout	Increased sensitivity to the effects of SSRIs	TST	[g]
	Blockade of antidepressant-like effects	FST	[h]
Dopamine-β-hydroxylase knockout	Blockade of antidepressant-like effects of antidepressants from variety of classes	FST	[d]
α _{2A} -Adrenoceptor knockout	Depressive-like effects and blockade of the antidepressant-like effect of imipramine ^b	FST	[i]
α _{2C} -Adrenoceptor knockout	Antidepressant-like effects	FST	[j]
α _{2C} -Adrenoceptor overexpressing	Depressive-like effects	FST	[j]
Noradrenaline transporter knockout	Antidepressant-like effects	FST, TST	[k]
Monoamine oxidase A knockout	Antidepressant-like effects	FST	[l]
Monoamine oxidase B knockout	Antidepressant-like effects	FST	[m]
Mu opioid receptor knockout	Antidepressant-like effects	FST	[n]
Delta opioid receptor knockout	Depressive-like effects	FST	[n]
G _{iα} G-protein knockout	Blockade of antidepressant-like effects of desipramine and reboxetine ^c	FST	[o]
Glucocorticoid-receptor-impaired transgenic	Antidepressant-like effects	FST	[p]
Glutamic acid decarboxylase (65-kDa isoform) knockout	Antidepressant-like effects	FST	[q]
Neural cell adhesion molecule knockout	Antidepressant-like effects	FST	[r]
Tumor necrosis factor α knockout	Antidepressant-like effects	FST	[s]
Angiotensinogen knockout	Antidepressant-like effects	FST	[t]
Adenosine A _{2A} receptor knockout	Antidepressant-like effects	FST, TST	[u]
Tachykinin NK ₁ receptor knockout	Antidepressant-like effects	FST, TST	[v]
Interleukin-6 knockout	Blockade of the antidepressant-like effects of <i>Hypericum perforatum</i> ^d	FST	[w]
Dopamine D5 receptor knockout	Antidepressant-like effects	FST	[x]
DARPP-32 knockout	Reduced sensitivity to fluoxetine ^e	FST	[y]
CREB mutant (α and Δ isoforms)	Antidepressant-like effects	FST, TST	[z]

^aAbbreviations: CREB, cAMP response element-binding protein; DARPP-32, dopamine- and cAMP-regulated phosphoprotein of molecular weight 32 000; FST, forced swim test; SSRI, selective 5-HT reuptake inhibitor; TST, tail suspension test.

^bImipramine is a nonselective monoamine reuptake inhibitor.

^cDesipramine and reboxetine are noradrenaline reuptake inhibitors.

^dActive constituent of St John's wort.

^eFluoxetine is an SSRI.

Tanulási és memória modellek

◆ Klasszikus kondicionálás

- Passzív elhárító tanulás
  - Step through
  - Step down
- Aktív elhárító tanulás
  - One way
  - Two way

◆ Útvesztő modellek

- Y-útvesztő
- Morris vízi útvesztő
- T-útvesztő
- Nyolckarú labirintus

◆ Operáns kondicionálás

- Skinner box

Köszönöm a figyelmet